

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**«ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КВЕСТІВ»**

Виконала:

Ковальова-Чепурко Римма Вадимівна

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

ОПП Дошкільна освіта

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Лісневська Н.В.

Допущено до захисту

« ____ » _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ **А.П. Дмитренко**

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

Анотація. Тема магістерської роботи: «Формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів». У дослідженні здійснено теоретичне обґрунтування та емпіричну перевірку ефективності впровадження системи екологічних квестів, як інноваційного формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

У роботі акцентовано увагу на актуальності проблеми екологічного виховання в умовах сучасного суспільства, що пізнає екологічні виклики. Проаналізовано педагогічні аспекти формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, визначено місце екологічних квестів у системі освітніх інновацій. Розроблено авторську модель організації екологічних квестів, яка включає інтерактивні та сюжетно-рольові компоненти, спрямовані на інтеграцію знань, практичних умінь та ціннісних орієнтацій у сфері екології.

Результати експериментального дослідження засвідчили високу ефективність запропонованої методики. Визначено показники та рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Розроблені рекомендації для педагогів, які забезпечують практичне впровадження системи екологічних квестів у закладах дошкільної освіти з метою ефективного формування екологічної культури дітей.

Ключові слова: екологічна культура, старший дошкільний вік, екологічні квести, інноваційні педагогічні технології, екологічне виховання.

Annotation. The master's thesis titled "*Formation of Environmental Culture in Senior Preschool Children through Environmental Quests*" focuses on addressing a critical issue in modern pedagogy related to the implementation of innovative approaches to environmental education. The study provides theoretical justification and empirical verification of the effectiveness of implementing a system of environmental quests as a means of fostering environmental culture in senior preschool children.

The research emphasizes the relevance of environmental education in contemporary society, which faces significant ecological challenges. Pedagogical aspects of forming environmental culture in senior preschool children are analyzed, and the role of environmental quests in the system of educational innovations is defined. An authorial model for organizing environmental quests has been developed, incorporating interactive and role-playing components aimed at integrating knowledge, practical skills, and value orientations in the field of ecology.

The results of the experimental study demonstrated the high effectiveness of the proposed methodology. Indicators and levels of environmental culture formation in senior preschool children were identified. Recommendations for educators were developed to facilitate the practical implementation of environmental quests in preschool institutions, ensuring the effective formation of children's environmental culture.

Keywords: environmental culture, senior preschool age, environmental quests, innovative pedagogical technologies, environmental education.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	10
1.1 Основні поняття екологічної культури.....	10
1.2 Принципи формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку.....	18
1.3 Роль екологічних квестів у формуванні екологічної культури дітей старшого дошкільного віку	25
Висновки до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КВЕСТІВ	33
2.1. Виявлення рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.....	33
2.2. Система роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.....	43
2.3. Результати апробації системи роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.....	47
Висновки до другого розділу.....	51
Методичні рекомендації вихователям щодо формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів	53
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні діти, перебуваючи в умовах швидкого технологічного розвитку та зростаючої екологічної обтяженості, стикаються з рядом викликів, пов'язаних із збереженням навколишнього середовища. Від погіршення якості повітря та забруднення водойм до негативного впливу сучасних технологій на екосистеми – ці аспекти стають нероздільною частиною їхнього повсякденного життя. З цього приводу формування в дітей свідомого ставлення до природи стає надзвичайно важливим завданням, яке вимагає не лише усвідомлення проблем, але й активної участі в їхньому вирішенні.

Екологічна культура для дошкільнят має важливе значення, оскільки формує здорові екологічні звички та розвиває любов до природи. Це полегшує розуміння дитиною зв'язку між її ставленням до навколишнього середовища та загальним благополуччям планети. Крім того, екологічне виховання розвиває в них відповідальність та підвищує обізнаність щодо проблем забруднення та відновлення природних ресурсів.

Дошкільний вік – це період, коли формуються основні цінності та звички. Екологічне виховання в цей період є критичним, оскільки діти легше вбирають знання та формують позитивне ставлення до природи. Раннє ознайомлення з екологічними питаннями сприяє розвитку відповідальності, бережливого ставлення до ресурсів та формуванню усвідомленого підходу до збереження навколишнього середовища.

Мета і завдання екологічного розвитку дітей дошкільного віку визначені чинними програмами з дошкільної освіти («Дитина», «Впевнений старт»), а також Базовим компонентом дошкільної освіти (оновленим) (2021р.). Державний стандарт дошкільної освіти ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та ін. Базовий компонент дошкільної освіти укладено на основі компетентнісного підходу до реалізації завдань за такими

освітніми напрямками: особистість дитини, дитина в сенсорно-пізнавальному просторі, дитина в природному довкіллі, гра дитини, дитина в соціумі, мовлення дитини, дитина у світі мистецтва [1].

Природничо-екологічна компетентність – одна з ключових у Державному стандарті дошкільної освіти. У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (2021) природничо-екологічну компетентність визначено як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [10].

Велику спадщину щодо екологічного виховання дітей через світ природи залишив нам видатний педагог В. Сухомлинський. Він надавав особливого значення впливу природи на формування, становлення та розвиток особистості дитини. «Людина була і завжди залишиться сином природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її залучення до багатств духовної культури, – казав Сухомлинський. – Світ, що оточує дитину, це, насамперед, світ природи з безмежним багатством явищ та невичерпною красою. Я бачу виховний сенс у тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала велику таємницю життя в природі...» [28].

Серед авторів, які розглядали тему формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку, можна вказати на дослідження педагогічних аспектів таких вчених, як Н. Лисенко, Н. Яришева, а також на досвід впровадження інновацій у вихованні відомих педагогів-практиків, наприклад, Н. Горопаха, Г. Беленька, З. Плохій, Н. Шаповал, Л. Присяжнюк. Вони підкреслюють, що екологічне виховання є не лише завданням, але й можливістю виховувати в дітей ціннісне ставлення до оточуючого світу та розвинути в них відповідальність за природу та її ресурси. Їхні дослідження вказують на те, що застосування екологічних квестів може стати не лише

методом навчання, але й шляхом активізації дітей у вивченні та збереженні природи.

Дана магістерська робота присвячена вивченню можливостей формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, адже екологічний розвиток надзвичайно важливий для дитини і її майбутнього, особливо в сучасних умовах швидкого технологічного розвитку та зростаючої екологічної обтяженості. Тому темою нашої магістерської ми обрали: **«Формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів».**

Мета: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність розробленої системи роботи з використання екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт: формування основ екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Предмет: система роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза: передбачаємо, що формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку відбуватиметься ефективніше, якщо в освітній процес вікової групи впровадити систему роботи з використання екологічних квестів з дотриманням таких умов:

- збагачення знань дітей широким спектром екологічних тем і практичних навичок через застосування різноманітних екологічних квестів;
- системне використання екологічних квестів в освітньому процесі для створення послідовного та цілісного підходу до формування екологічної культури, сприяючи системному розвитку знань і умінь дітей;
- стимулювання інтересу дітей до екологічних квестів за допомогою цікавих сюжетів і використання яскравих інтерактивних елементів, що сприяє активній участі та поглибленню знань у сфері екології;

- закріплення знань про екологічну культуру, отриманих шляхом застосування екологічних квестів за допомогою інтерактивних ігор, бесід на закріплення екологічних навичок.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз педагогічної літератури з проблеми.
2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.
3. Розробити систему роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити рекомендації для вихователів щодо формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів.

Теоретико-методологічні засади дослідження ґрунтуються на результатах наукових пошуків вітчизняних учених з проблеми екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку (Н. Лисенко, Н. Яришева, Н. Горопаха., Г. Беленька, З. Плохій, Н. Шаповал, Л. Присяжнюк та інших).

Для вирішення поставлених завдань використовували такі **методи дослідження:**

теоретичні: аналіз педагогічної і методичної літератури, включаючи вивчення програм виховання і навчання у ЗДО та класифікація, порівняння, синтез, систематизація та узагальнення отриманої інформації;

емпіричні: діагностичні (спостереження, бесіда, тестування, анкетування); педагогічний експеримент констатувального та формувального спрямування;

статистичні: кількісна та якісна обробка отриманих у процесі експерименту результатів для виявлення рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку; методи математичної статистики.

База дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювана на базі закладу дошкільної освіти №222 м. Києва, Деснянського району.

Експериментальним дослідженням було охоплено 20 дітей старшого дошкільного віку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

- ✓ Уточненні змісту понять «культура», «екологія», «екологічна культура».
- ✓ Визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості екологічної культури дітей 5-6 років.
- ✓ Розробці та апробації системи формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку із використанням екологічних квестів.
- ✓ Обґрунтуванні ефективності застосування екологічних квестів для формування екологічної культури.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні системи роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку; розроблені методичних рекомендацій для вихователів щодо формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів.

Апробація результатів дослідження. Участь у VI Всеукраїнській студентській інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору», 14-15 березня 2024 року, м. Глухів, тема: «Формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів». Отримано сертифікат, що засвідчує участь у конференції.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Основні поняття екологічної культури

Екологічна культура стала критично важливим аспектом сучасного суспільства завдяки зростаючому усвідомленню та визнанню важливості захисту навколишнього середовища, сталого управління ресурсами та зусиль із пом'якшення наслідків зміни клімату. Ця підвищена увага до екологічної культури пронизує різні аспекти нашого повсякденного життя, проявляючись різними способами, які відображають важливість сприяння стійкому та екологічно свідомому способу життя. У сфері освіти включення екологічної свідомості та принципів сталого розвитку стає все більш поширеним. Ця зміна освітньої спрямованості має на меті надати майбутнім поколінням необхідні знання та навички для ефективного вирішення нагальних екологічних проблем.

На думку В. Хоменка, для осмислення поняття «екологічна культура» важливо почати з визначення та уточнення основних понять «культура» та «екологія», використовуючи загальнологічні прийоми. Такий підхід має вирішальне значення для формування чіткого розуміння концепції екологічної культури, яка є фундаментальним компонентом людської культури [33].

Термін «культура» бере свій початок від латинського слова «cultura», яке походить від «cultus», що означає «культивувати, доглядати» [8].

Раніше термін «культура» використовувався для позначення людських зусиль у сільському господарстві, зокрема вирощування рослин. Проте з часом значення цього терміну почало розвиватися та розширюватися, щоб охопити ширший спектр людських досягнень і діяльності за межами сільського господарства. У Стародавньому Римі, філософи та мислителі

почали використовувати «cultura» у більш широкому значенні, асоціюючи його із вихованням та освітою людини [14].

Римський філософ Марк Туллій Цицерон у трактаті «Тускуланські суперечки» (45 р. до н. е.) визначав культуру як «культуру душі» і «мистецтво винаходити душу». Він наголошував на важливості культури душі і духу (*cultura animi*) і вважав, що лише завдяки культурі (обробці) людина може стати досконалішою істотою. На думку Цицерона, саме завдяки культурі мислення можна розширити духовний світ людини. Таким чином, Цицерон розглядав культуру не як щось пов'язане із землею чи землеробством, а радше як засіб перетворення душі та духу людини [35].

На думку відомих учених З. Фрейда і К. Юнга, термін «культура» охоплює весь спектр досягнень, які відрізняють існування людини від існування її тваринних предків. Крім того, вони стверджують, що культура має дві фундаментальні цілі: захистити людей від примх природи та забезпечити плавне регулювання людських стосунків і взаємодії [12].

Представник Київської культурологічної школи В. Іванов визначає «культуру» як специфічний вимір людського буття, що є особливою формою організації життєдіяльності суспільства. Автор зазначає, що основи культури закладаються на фундаментальному рівні суспільного устрою задовго до того, як її принципи та норми усвідомлюються і приймаються як правила поведінки чи творчості. Таким чином, культура виступає сутнісною характеристикою людського розвитку, способом його буття, що містить вираження у багатогранності форм культурного життя як окремих індивідів, так і спільнот у цілому [36].

Виходячи з поглядів Цицерона, З. Фрейда, К. Юнга, В. Іванова та власного бачення проблеми нами поняття «культура» розуміється як складне явище, що охоплює розвиток людини, суспільства та їх взаємодію з природою. Культура виступає як спосіб організації життя людей, що включає духовні, інтелектуальні та матеріальні досягнення. Вона допомагає людині

адаптуватися до умов навколишнього середовища, регулює стосунки в суспільстві та сприяє перетворенню світу на основі гуманістичних цінностей.

Цицерон підкреслював роль культури в духовному розвитку людини, тоді як Фрейд і Юнг бачили в ній спосіб захисту від природи та гармонізації відносин між людьми. На думку В. Іванова, культура є формою організації суспільства, яка впливає на всі аспекти життя ще до того, як її норми та принципи усвідомлюються. Тому культура — це не лише спосіб розвитку людини і суспільства, а й засіб збереження рівноваги між людьми та природою.

Що стосується поняття «екологія», то наковцями воно по різному тлумачиться, однак всі вони пов'язані із взаєминами живих організмів і середовища.

Екологія (грець. *oikos* – дім, родина) – науковий напрямок, який вивчає взаємозв'язки між живими організмами та їхню взаємодію з неорганічним середовищем, що їх оточує. Його увага зосереджена на взаємозв'язках у цих системах, які формують існування та виживання організмів. Завдяки своїм дослідженням екологія прагне зрозуміти структуру та функціонування цих систем, а також роль, яку в них відіграють живі організми. По суті, екологія займається вивченням складних взаємозв'язків, які існують у світі природи [31].

Протягом тривалого часу визначення «екологія» зазнавало значних змін, змінювалося її місце в ієрархії наукових дисциплін. Однак фундаментальні принципи екології залишилися незмінними. В основі будь-якого екологічного дослідження лежить вивчення живих організмів, і будь-які спроби звести екологічні дослідження до простих хімічних чи фізичних явищ не мають наукової основи [34].

О. Плахотип зазначає, у сучасній науковій літературі термін «екологія» часто описується як поняття, що охоплює взаємозв'язок різноманітних факторів, що впливають на життя людей, зокрема біологічні,

соціальні, економічні, технічні та гігієнічні аспекти. Це підкреслює цілісний характер екологічних досліджень, спрямованих на розуміння складних і багатогранних відносин між людьми та навколишнім середовищем [23].

Н. Ніколенко представляє декілька трактувань поняття «екологія»:

- ❖ «наука про взаємини організмів з природним довкіллям»;
- ❖ «наука про функціонування екосистем різних рівнів організації»;
- ❖ «комплексна наука про довкілля біосистем»;
- ❖ «синергетичні знання про взаємини об'єктів реальності з якимось одним, центральним об'єктом»;
- ❖ «наука про унікальний космічний статус людини як біологічного виду»;
- ❖ «наука про взаємовідносини біосистем з навколишнім середовищем, яке визначає просторові та часові параметри їхнього існування та розвитку» [21].

Виходячи з визначень, запропонованих такими науковцями, як О. Плахотип і Н. Ніколенко, а також із власного бачення проблеми, нами поняття «екологія» розуміється як багатогранна наука, що вивчає взаємозв'язки між живими організмами та навколишнім середовищем. Ця наука охоплює дослідження функціонування екосистем різних рівнів організації, аналіз впливу біологічних, соціальних, економічних, технічних і гігієнічних чинників на розвиток і існування біосистем.

Крім того, екологія розглядає людину як центральний об'єкт цих взаємозв'язків, з урахуванням її унікального космічного статусу та відповідальності за підтримання екологічної рівноваги. У цьому контексті екологія постає як міждисциплінарна наука, спрямована на гармонізацію взаємин між людиною та довкіллям, забезпечення сталого розвитку та збереження біосистем у просторі й часі.

Проаналізувавши педагогічну літературу, ми прийшли до висновку, що «екологія» і «культура» – це два взаємопов'язані поняття, які впливають

одне на одне. Культура формує спосіб взаємодії людей з навколишнім середовищем, а екологія, у свою чергу, впливає на розвиток культури. Взаємозв'язок екології та культури зумовив появу поняття «екологічна культура».

Екологічна культура – частина загальнолюдської культури; соціально значуща діяльність людини в природі за її екологічними законами у взаємозв'язку з її результатами – матеріальними й духовними цінностями, правовими нормами, народними звичаями і традиціями [2].

Відповідно до наукових досліджень В. Вернадського, одного з перших учених у галузі «екологічної культури», фундаментальною проблемою існування Землі є людський фактор. Суть екологічної культури, як пояснював вчений, полягає в тому, що люди намагаються адаптувати свою культуру у відповідь на зміни, які вони самі несуть у світ. Ця криза, стверджує він, коріниться в людській сутності, а не є поза нею [22].

У літературних джерелах дослідження, поняття «екологічна культура» зазнавало різноманітних трактувань багатьма вченими. Так, Б. Ліхачов, Г. Марочко, А. Печко розглядають екологічну культуру як невіддільну частину загальнолюдської культури, яка розвивається паралельно з цивілізацією та людським суспільством. Вони стверджують, що екологічна культура – це специфічний спосіб взаємодії людини з природою, дотримуючись екологічних законів [16].

Подібно до попередніх авторів розглядає означене поняття Г. Воробей і тлумачить його як сукупність досвіду взаємодії людини з природою, що забезпечує виживання та розвиток людини [6].

Зовсім по іншому розглядає екологічну культуру доктор педагогічних наук Н. Лисенко, який трактує її як суспільно важливу справу, яка передбачає взаємодію суспільства і природи, результатом якої є як матеріальні, так і духовні цінності, правові норми, народні звичаї та традиції [15].

Екологічну культуру можна охарактеризувати як сукупність принципів, які регулюють поведінку людини під час природоохоронної діяльності. Зокрема, А. Толстоухов вважав, що цей «кодекс поведінки» формується різними факторами, включаючи життєвий досвід, духовні переконання, знання, правила та норми, а також навички вирішення проблем, пов'язаних із екологічними ситуаціями. Екологічна культура також включає в себе вміння передбачати та пом'якшувати негативні наслідки діяльності людини в навколишньому середовищі, а також знаходити оптимальні шляхи сприяння гармонійним стосункам між людиною та природою [29].

Виходячи з визначень, наведених у працях В. Вернадського, Б. Ліхачова, Г. Марочко, А. Печко, Г. Воробей, Н. Лисенка та А. Толстоухова, а також із проблемами власного бачення, поняття «екологічна культура» розуміємо як систему цінностей, знань, умінь і навичок, які забезпечують гармонійну взаємодію людини з природним середовищем. Це сукупність духовних і матеріальних надбань, що регулюють поведінку людини відповідно до екологічних законів, сприяють її усвідомленню відповідальності за збереження природних ресурсів, формування етичних принципів охоронної діяльності та створених умов для сталого розвитку суспільства.

Нам імпонує думка Л. Казанцевої, яка підкреслювала, що формування екологічної культури у дошкільнят відбувається за допомогою синтезу знань і уявлень про природні взаємозв'язки, емоційних переживань і почуттів, які конкретизуються у практиках, спрямованих на дбайливе ставлення до природи та участь у заходах з її збереження [18].

Питання стосунків між людьми та природним світом було темою вивчення для багатьох вчених у різних галузях наукових знань, як у минулому, так і в сьогоденні. Ще в XVII столітті чеський педагог і гуманіст, Ян Амос Коменський, наголошував на важливості природовідповідності в

уському. Він стверджував, що всі процеси в людському суспільстві відбуваються подібно до процесів природи. Цю думку Коменський розвинув у своїй праці «Велика дидактика» і епіграфом до своєї книги взяв девіз «Нехай все тече вільно, без застосування насильства». Це підкреслює його віру в те, що людське суспільство має узгоджувати свої процеси з природним світом у ненасильницький спосіб [26]. Видатні педагоги, Жан-Жак Руссо, Йоганн Генріх Песталоцці та Фрідріх Фребель, наголошували на нерозривному зв'язку між людиною та природою. Вони наголосили на важливості зміцнення гуманних почуттів у дітей через вплив природи, оскільки вона позитивно впливає на розвиток людини. Ці педагоги вважали, що виховання «відчуття природи» у дітей може призвести до кращого розуміння світу та сприяти почуттю відповідальності перед природним середовищем [19].

Погоджуємо думку видатного педагога В. Сухомлинського, що в дітей важливо виховувати глибоку вдячність і повагу до природи. Василь Олександрович вважав, що духовне збагачення неможливе без глибокого зв'язку зі світом природи. З цією метою він виступав за впровадження екологічної освіти у виховання дітей, наголошуючи на важливості виховання дбайливого та відповідального ставлення до природи та її ресурсів. «Краса природи, – говорив він, – відіграє велику роль у вихованні духовного благородства. Вона виховує в душі дитини здатність відчувати, сприймати тонкощі, відтінки речей, явищ, порухи серця» [27].

Педагог З. Плохій наголошує, що екологічна культура є невід'ємною рисою особистості людини, яка характеризується її ставленням до навколишнього природного середовища. Цей зв'язок демонструється здатністю особистості до морального і практичного розвитку, її готовністю до свідомих і відповідальних дій по відношенню до навколишнього середовища, її готовністю виконувати певні зобов'язання щодо неї. Вчена виділила три ключові компоненти екологічної культури, які формують

ставлення і поведінку особистості до навколишнього середовища. Структуру екологічної культури означено на рисунку 1.1. [24].

Рисунок 1.1. Компоненти екологічної культури.

Проаналізувавши, можна сказати, що ці три компоненти екологічної культури формують знання, ставлення та дії людини щодо навколишнього середовища та сприяють сталим і гармонійним стосункам між людьми та природою.

Українська дослідниця, педагог Г. Беленька стверджує: «Становлення екологічного світогляду відбувається поступово протягом багатьох років життя й навчання людини. Початок цього процесу, як зазначають Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та інші педагоги, припадає на період дошкільного дитинства, коли в процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [2].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок, що екологічна культура є найважливішою складовою екологічної освіти. Таким чином, дошкільна освіта, яка є першою самостійною ланкою системи освіти, відіграє життєво важливу роль у ознайомленні дітей зі світом природи та розвитку їхнього розуміння навколишнього середовища.

Підсумовуючи зазначимо, що значення екологічної культури зростає в сучасному суспільстві через зростання усвідомлення необхідності захисту навколишнього середовища, сталого управління ресурсами та пом'якшення наслідків зміни клімату. Освіта відіграє життєво важливу роль у забезпеченні майбутніх поколінь необхідними знаннями та навичками для вирішення нагальних екологічних проблем. Концепція екологічної культури – це взаємозв'язок між екологією та культурою, де культура формує те, як люди взаємодіють із навколишнім середовищем, а екологія впливає на розвиток культури. Три ключові компоненти екологічної культури — екологічна свідомість, екологічне ставлення та екологічна діяльність, які формують знання, ставлення та дії людини щодо навколишнього середовища. Дошкільна освіта, яка є першою самостійною ланкою системи освіти, акцентує увагу на важливості виховання у дітей морально-естетичного ставлення до навколишнього середовища. Загалом, включення екологічної свідомості та принципів сталого розвитку в освіту має ключове значення для вирішення проблем навколишнього середовища та сприяння сталому майбутньому.

1.2. Принципи формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку

У сучасному дошкільному вихованні формування екологічних уявлень стає все більш актуальним і пріоритетним завданням, оскільки є неодмінною складовою гуманізму та сучасної духовної культури особистості дитини. Варто зазначити, що саме в дошкільному віці починає

вже формуватися природничо-екологічна компетентність. Тому в державних нормативних документах про дошкільну освіту цьому питанню приділяється значна увага.

Закон України «Про дошкільну освіту» наголошує про важливість дошкільної освіти у формуванні у дітей ставлення та ціннісного ставлення до навколишнього середовища. Одним із ключових завдань дошкільної освіти згідно з цим законом є «виховання морально-естетичного ставлення до навколишнього світу, явищ живої і неживої природи» [11].

Остання редакція Базового компонента дошкільної освіти (далі – БКДО), який є державним нормативним документом, включає зміст знань дошкільників з різних галузей людської діяльності. Згідно БКДО, природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно – ціннісному ставленні до природи, знання її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.

Освітній напрям Державного стандарту «Дитина в природному довкіллі» спрямована на розвиток у дошкільників уявлень про світ природи, існування Всесвіту, емоційно-ціннісне зростання, відповідальність у сприйнятті екологічних проблем, уявлень про сталі дії та поведінку. Мета освітнього напрямку – надати дітям змогу розрізняти позитивні та негативні наслідки взаємодії людини з природою та самостійно регулювати свою поведінку в природному середовищі [1].

«Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти до кінця дошкільного віку в дитини має бути сформований природодоцільний світогляд, в основі якого – усвідомлення дитиною себе як частки природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі» [7].

Старший дошкільний вік характеризується інтенсивним накопиченням особистого досвіду та активним взаємодією з природою, що визначається

емоційно-ціннісним ставленням. У цьому віці відбувається закладання основ, які визначатимуть подальший розвиток особистості. Процес формування особистості визначається не лише фізичним розвитком і функціями центральної нервової системи, але й розвитком емоційної сфери взаємодії, яка охоплює не лише спілкування з іншими людьми, а й взаємодію з навколишнім світом в цілому.

Питання формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку широко досліджуються в психології та педагогіці. Помітний внесок у цю дослідницьку проблему зробили такі видатні вчені, як Л. Виготський, П. Гальперін, А. Запорожець, Л. Ітельсон, А. Леонт'єв, С. Ніколаєв та інші. Їх робота головним чином зосереджена на розкритті механізмів, що лежать в основі формування уявлення, зокрема в контексті дослідження інтерналізації зовнішньої діяльності у внутрішні процеси.

Петро Йолон визначає поняття «уявлення» в контексті теорії пізнання, як одну з пізнавальних здатностей. Це вміння полягає у відтворенні об'єкта у формах наочного образу, базуючись на попередній інформації та чуттєвому досвіді. Уявлення є перехідною ланкою між чуттєвим спогляданням та абстрактним мисленням [30].

Психологи О. Запорожець, М. Поддьяков зазначили, що «у процесі предметно-чуттєвої діяльності дитина дошкільник може виділити істотні центральні зв'язки між явищами у певній галузі дійсності й відтворити їх в *образній* формі – у формі *уявлень*. Такі уявлення можна використовувати як ядро, що поєднує окремі конкретні знання в систему. На основі системи конкретних уявлень відбувається вихід за межі безпосередньо сприйнятого, тобто виникає *узагальнене поняття* про цілісний процес.» М. Поддьяков визнав, що однією з особливостей психічного розвитку дошкільників є те, що різні уявлення про окремі предмети та їх властивості починають зближуватися у ще недостатніх, але важливих знаннях дітей [3].

Відомий вчений і педагог М. Мусієнко підкреслював, що формування екологічних уявлень передбачає отримання знань про все живе в навколишньому середовищі. Це також формування свідомого ставлення до навколишнього середовища та набуття навичок дбайливого поводження з живими об'єктами. На думку Мусієнка, цей процес засвоєння екологічних уявлень є найефективнішим за умови задоволення, зацікавленості, ненав'язливості та відсутності директив [17].

У контексті формування екологічних уявлень у дошкільників використовуються психолого-педагогічні принципи, відповідно до концепцій визначених видатними вченими, такими як Л. Виготський, В. Давидов, О. Запорожець, М. Поддьяков, С. Рубінштейн та інші. Ці ідеї визначають, що навчання дітей повинно враховувати їхні вікові особливості, бути наочним, дієвим і включати у себе ускладнення матеріалу через встановлення взаємозв'язків між об'єктами та явищами навколишнього світу, а також систематизацію знань навколо ключової теми. За поглядами Г. Беленької, С. Ніколаєвої, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришевої, екологічні знання для дошкільників повинні втілювати собою не просто сукупність фактів, але і взаємозалежний, логічний ряд уявлень, що розкривають найважливіші зв'язки та закономірності у світі природи [3].

Як стверджують науковці Д. Ельконін, В. Котирло, С. Ладивір у пізнавальній сфері старших дошкільників виявляється здатність до розмірковувань та умовисновків, яку слід активно підтримувати та розвивати, сприяючи відчуттю емоційного задоволення від досягнутого успіху. Основою цього розумового процесу є наявність систематизованих уявлень про об'єкти та явища природи, їх сутність. У процесі пізнавальної діяльності важливо навчати дитину встановлювати мету, розглядати різні шляхи досягнення цієї мети, демонструвати наполегливість і цілеспрямованість, а також розвивати вміння аргументувати свої думки та формувати власні судження [32].

У ході досліджень, проведених С. Ніколаєвою та З. Плохій, вдалося зробити висновок, що розвиток екологічних уявлень у дітей відбувається протягом усього дошкільного віку. Дослідження вчених показали, що 6-річні діти вже можуть зрозуміти складні зв'язки між життям тварин та іншими представниками того самого природного виду. Крім того, вони здатні зрозуміти зв'язок між людською діяльністю та взаємодією з природою [3].

Важливо відзначити, що з усвідомленням дітьми взаємозв'язків між об'єктами та явищами природи вони приходять до висновку про необхідність наявності навколишнього середовища для існування живих організмів. Дитина розуміє, що якість життя людини залежить від стану природного середовища. Усвідомлення самоцінності природи стає можливим лише при розумінні взаємозв'язків всіх її компонентів. Отже, екологічні уявлення, включаючи усвідомлення взаємозв'язків і залежностей в природі, а також цілісності природи, є основою для формування в дітей ціннісного ставлення до природи та виховання екологічно обґрунтованої поведінки.

Під час аналізу конкретних екологічних ситуацій, які стикаються з дітьми старшого дошкільного віку, важливо сприяти розумінню значення поведінки та діяльності людини в природі. Дитині потрібно пояснити необхідність виконання інструкцій та дотримання заборон, стимулюючи обґрунтування і мотивацію для усвідомлення необхідності щоденного захисту та охорони природи.

Значуща роль у формуванні екологічних уявлень відводиться створенню природної зони, де об'єкти природи постійно перебувають разом з дітьми в сприятливих умовах. Це надає можливість наочно демонструвати будову та життєдіяльність об'єктів живої природи.

Дослідниця В. Ніколаєнко зазначає, що утворення психолого-педагогічних умов екологічного середовища в дошкільних навчальних

зкладах передбачає пріоритетну наявність об'єктів живої природи, які відповідають стандартам безпеки для здоров'я і життя дітей. Ці об'єкти повинні перебувати під постійним наглядом і доглядом педагогів та дітей. Термін «об'єкти живої природи» розглядається як частина «предметного» середовища в житті дошкільника. У контексті формування екологічних уявлень педагог акцентує свою увагу на особистості кожної дитини, розглядаючи цей процес як тривалий та багатогранний [20].

У педагогічному процесі з дітьми старшого дошкільного віку вирішується завдання розвитку у них уявлень про те, що всі живі об'єкти природи вимагають обережного ставлення, навіть при наявності потенційної небезпеки для людини. Кожен компонент живої природи входить у складний ланцюжок взаємозв'язків, і його винищення може породжувати негативні та непередбачувані екологічні наслідки. Для максимізації ефективності формування уявлень про екологію у дітей цього віку розумно використовувати різноманітні форми та методи педагогічного впливу в різноманітних видах діяльності під час:

- занять;
- активних ігор;
- прогулянок (щоденних і цільових);
- праці в природі;
- спостережень;
- бесід;
- експериментально-дослідницької діяльності;
- розгляд картин;
- читання й обговорення дитячих творів екологічного спрямування;
- свят і розваг природничо-екологічного змісту;
- перегляд мультфільмів і відеофільмів екологічного змісту;
- екологічних ігор;

- екологічних квестів.

Проаналізувавши наукову літературу ми дійшли висновку, що формування екологічних уявлень у сучасних дошкільнят визнається вкрай важливим і стає пріоритетним завданням, яке неухильно включається у сферу гуманізму та сучасної духовно-культурної освіти дитини. Отже, головною метою формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку з позиції функціональної відповідності сучасним вимогам є взаємодія мислення, почуттів і діяльності за допомогою створення відповідних психолого-педагогічних умов. Для досягнення цієї мети необхідно вирішувати ряд завдань у формуванні екологічних уявлень:

- ✓ Виховання поваги до природи шляхом неформального та непримусового спілкування з нею.
- ✓ Створення в дитині базових природознавчих уявлень і засвоєння знань про природу.
- ✓ Розвиток у дитини навичок пошуково-експериментальної діяльності.
- ✓ Виховання щирого співпереживання до непередбачуваних змін природи та невід'ємної потреби в захисті її різноманітності.
- ✓ Активне залучення батьків до створення сприятливих умов для формування екологічної свідомості у дітей.

У ході вивчення проблеми формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку виявлено, що це питання ускладнене різноманітністю підходів у галузі психології та педагогіки. На даному етапі розвитку дитини відзначається інтенсивним накопиченням особистого досвіду та активною взаємодією з природним середовищем, що відзначається суттєвим впливом на формування її емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого середовища. Процес формування особистості на цьому етапі враховує не лише фізичний розвиток та функції центральної нервової

системи, але й розвиток емоційної сфери взаємодії, охоплюючи взаємодію як з іншими людьми, так і з навколишнім середовищем.

Видатні вчені, такі як Л. Виготський, П. Гальперін, А. Запорожець, Л. Ітельсон, А. Леонтьєв, С. Ніколаєв та інші, своїми науковими дослідженнями внесли істотний вклад у вивчення психологічних та педагогічних аспектів формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Зазначені вчені допомагають ідентифікувати ефективні методи впливу на емоційно-ціннісне сприйняття природи дітьми. Знання дитини про взаємозв'язки в природі та її компонентів формують розуміння неможливості існування живих організмів без належного середовища та впливу стану природного середовища на якість життя людини. Ці уявлення виступають основою для формування ціннісного ставлення до природи та прийняття екологічно обґрунтованої поведінки дитиною. Отже, екологічні уявлення, зокрема уявлення про взаємозв'язки й залежності в природі та цілісність природи, є основою для формування у дітей ціннісного ставлення до природи та вибору екологічно обґрунтованих практик.

Отже, формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку виступає одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти, що сприяє розвитку природничо-екологічної компетентності, емоційно-ціннісного ставлення до природи та екологічно доцільної поведінки. Цей процес ґрунтується на реалізації психолого-педагогічних принципів, врахуванні вікових особливостей дітей, використанні інтерактивних методів навчання та створенні умов для усвідомлення взаємозв'язків у природі й значення її збереження.

1.3. Роль екологічних квестів у формуванні екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку

У сучасному світі, де питання екології визнаються надзвичайно актуальними, однією з ключових стратегічних задач є формування свідомих

та відповідальних громадян. У цьому контексті велике значення приділяється екологічному вихованню дітей старшого дошкільного віку. А саме, впровадження новітніх форм, методів і технологій навчання. Однією з таких сучасних технологій є квест-технологія. Екологічний квест, як важливий елемент цього процесу, виявляються справжнім скарбом для формування екологічної культури серед маленьких дослідників. Квест-технологія виступає основоположним компонентом у розвитку когнітивних та соціальних навичок дошкільників, сприяючи глибшому розумінню та вивченню природних явищ та їх взаємодії. Не менш важливо відзначити, що екологічні квести не лише поповнюють знання про природу, але й ефективно сприяють формуванню ціннісних орієнтацій у дітей, виховуючи в них відповідальне ставлення до оточуючого середовища.

Квест (від англ. quest – «виклик, пошук, пригода») – це змагання із зазвичай ігровим характером, що полягає в послідовному виконанні завдань командами або окремими учасниками. Ці завдання, як правило, заздалегідь підготовлені і включають в себе розв’язування головоломок, орієнтування на місцевості, планування оптимальних маршрутів переміщення, пошук оригінальних рішень чи підказок тощо. Основна мета учасників полягає в досягненні конкретної цілі в процесі виконання цих завдань [25].

Квест представляє собою форму взаємодії, що розвивається невимушено, опираючись на внутрішні потреби дитини та сприяючи формуванню її самостійності в діяльності. Як ігрова технологія, цей підхід має чітко визначене дидактичне завдання та групується навколо ігрового концепту, що обов’язково включає наявність керівника чи наставника, чіткі правила гри. Основна мета полягає в підвищенні рівня знань дітей через реалізацію цієї ігрової технології [13].

За висловами визначних учених, таких як Я. Биховський, М. Бовтенко, П. Сисоєв, а також Берні Додж та Том Марч, використання квест-технології у дитячому навчанні визначає повний цикл мотивації, що охоплює від уваги до

досягнення задоволення. Діти стають ознайомлені з автентичним матеріалом, що дозволяє їм активно досліджувати, обговорювати та свідомо будувати нові концепції та відносини в контексті реальних проблем. Особливий акцент робиться на тому, що цей процес включає створення проектів, які мають практичне значення [5].

Квест успішно впроваджується в сферу освіти та наразі здобуває значну популярність як освітня технологія. Початковий етап використання квесту в освіті був зафіксований у США в 1995 році, коли професор освітніх технологій Університету Сан-Дієго, Берні Додж, розробив веб-сайт (який він назвав квестом) для інтеграції в освітній процес. Цей веб-сайт містив проблемні завдання та передбачав самостійний пошук інформації в мережі Інтернет. З того часу технологія веб-квесту зайняла стійкі позиції в освіті і на сучасний момент активно використовується в педагогічній практиці [25].

Вченні Б. Додж та Т. Марч, як ініціатори квест-технології, визначили та впровадили структуру квесту (табл. 1.1) [37].

Таблиця 1.1.

Структура проведення квесту за Б. Додж та Т. Марч

<i>Вступ</i>	У цьому розділі чітко викладені головні ролі учасників або сценарій квесту, передбачений попередній план роботи та загальний огляд всього квесту.
<i>Центральне завдання</i>	Визначає проблемне завдання, що вимагає розв'язання, та підсумковий результат самостійної роботи учасників.
<i>Список інформаційних ресурсів</i>	Містить перелік ресурсів, які можуть бути використані для вирішення завдань квесту.
<i>Опис процедури роботи</i>	Надає інструкції щодо ходу роботи учасників та способів досягнення цілей квесту.
<i>Опис критеріїв і параметрів оцінки</i>	Встановлює стандарти та вимоги для оцінки виконання

	квесту.
<i>Керівництво до дії</i>	Включає тимчасові рамки, рекомендації по використанню електронних джерел та форми представлення результатів.
<i>Висновок</i>	У цьому розділі узагальнюється набутий учасниками досвід та висуваються можливі нові завдання для подальшої роботи.

Л. Присяжнюк зазначає, освітній квест, як метод реалізації освітніх завдань, відрізняється від звичайних навчальних заходів за наявності сюжету, рольової гри та включення пошукових елементів. У процесі квесту учасники здійснюють пошук різних об'єктів, місць, людей чи інформації, використовуючи ресурси конкретного середовища чи інформаційні ресурси. Основною цінністю освітнього квесту є його великий мотиваційний потенціал: він дозволяє досягати освітніх цілей через захопливий ігровий формат з цікавим сюжетом, який містить елементи відкриття та пошуку. Застосування освітніх квестів активно розширює можливості виховання та навчання, залучаючи учасників до креативного та інтерактивного навчального процесу [25].

Для вихователя, який проводить квест, основною метою є досягнення освітніх завдань. Цей метод дозволяє виявити й розвинути освітні аспекти через участь дітей у захопливому процесі гри, що відповідає їх віковим особливостям. Елементи гри в квесті роблять навчання більш привабливим та підвищують зацікавленість учасників. Отже з'ясовано, використання квесту не лише стимулює навчання, а й сприяє розвитку дитячих здібностей.

Класифікація видів квестів базується на різновиді завдань, які ставляться учасникам. За цим підходом розрізняють: лінійні, штурмові, колові квести (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Класифікація квестів

У дошкільному віці особливо ефективними є лінійні квести, оскільки вони можуть включати інтелектуальні, рухові та творчі завдання, враховуючи особливості розвитку дітей. Основні критерії успішності квесту визначаються безпекою учасників, оригінальністю завдань, логічністю їх послідовності, відповідністю сюжету та здатністю створення атмосфери повного занурення у гру. Комунікаційна взаємодія між гравцями є ключовим фактором, який визначає якість та успішність квесту, підкреслюючи важливість ефективного спілкування та обговорення різних варіантів дій для досягнення поставлених завдань.

Л. Присяжнюк визначає чотири види квестів за типом завдань:

- ✓ Інтелектуальні
- ✓ Ігрові
- ✓ Пошукові
- ✓ Екстремальні

Ці чотири категорії надають різноманітність та можливість вибору для організаторів квестів, щоб вони відповідали певним вимогам та інтересам учасників.

Педагогічна цінність квест-технології створює передумови для широкого застосування в різних галузях освіти, включаючи екологічну сферу. У контексті дошкільної еколого-природничої освіти, використання квест-технології сприяє не лише розвитку інтересу дітей до вивчення природи, але й активному поглибленню та розширенню їхніх знань про природне довкілля. Цей підхід також збагачує досвід взаємодії дитини з природою, особливо в контексті пошукової діяльності, і сприяє формуванню емоційно зацікавленого та гуманного ставлення до природи. Розширюючи інноваційні підходи до педагогічного процесу, квест-технологія в екологічній освіті для дошкільнят є не лише засобом залучення дітей до вивчення природи, але й активним методом поглиблення та розширення їхнього розуміння природного середовища. Цей метод також сприяє взаємодії дитини з природою через пошук та вивчення, сприяючи створенню позитивного емоційного та екологічного ставлення до навколишнього середовища. Таким чином, квест-технологія стає важливим інструментом формування екологічної свідомості та активної громадянської позиції серед дошкільників. [25].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що квест-технологія, застосована у контексті екологічної освіти старших дошкільнят, виявляється ефективним інструментом для залучення дітей до вивчення природи та формування їхньої екологічної свідомості. Та виділили такі способи формування:

- Ігровий підхід: Квест-технологія додає елементи гри до процесу вивчення природи. Гра є природнім способом для дітей сприймати інформацію та залучатися до навчання. Участь у квесті стає захоплюючим пригодницьким досвідом, який стимулює інтерес до навколишнього середовища.
- Пошукова діяльність: Однією з ключових рис квест-технології є акцент на пошукових елементах. Діти в процесі квесту вивчають

природу, шукаючи інформацію, вирішуючи головоломки чи знаходячи приховані об'єкти. Цей пошуковий аспект стимулює активну участь та допомагає зрозуміти навколишнє середовище.

- Емоційне залучення: Квест-технологія викликає емоційне зацікавлення дітей. Сприяючи позитивному емоційному досвіду вивчення природи, квест робить екологічну освіту привабливою та приємною.
- Взаємодія з природою: Квест-технологія часто передбачає взаємодію дітей з природним середовищем. Вони можуть вивчати рослини, тварин, визначати різні природні явища тощо. Це допомагає не лише набути знань, але й розвивати повагу до природи.

Отже, квест-технологія в екологічній освіті дітей відіграє ключову роль у формуванні їхнього інтересу до природи та створенні екологічної свідомості.

Висновки до першого розділу

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури було розкрито сутність поняття «екологічна культура» та визначено її ключові компоненти. Також було висвітлено значущість і взаємозв'язок між поняттями «культура» та «екологія», що дозволяє глибше усвідомити їхню інтеграцію в процес формування екологічної свідомості та поведінки. Проаналізувавши роботи видатних вчених (Н. Лисенко, Н. Яришева, Н. Горопаха., Г. Беленька, З. Плохій, Н. Шаповал, Л. Присяжнюк та ін.) ми дійшли висновку, що екологічна культура є невід'ємною частиною екологічної освіти, особливо для дітей старшого дошкільного віку. Визначили ключову роль дошкільної освіти, яка є початковим етапом в системі освіти, у введенні дітей у світ природи та формуванні їхнього розуміння оточуючого середовища. У зв'язку з цим виявлено, що концепція екологічної культури включає три ключові

компоненти: екологічну свідомість, екологічне ставлення та екологічну діяльність. Виділяється необхідність включення екологічних принципів у систему освіти для вирішення екологічних проблем.

Розглянули принципи формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Проаналізувавши роботи Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожець, М. Поддякова, С. Рубінштейна з'ясували, що це питання ускладнене різноманітністю підходів у галузі психології та педагогіки. Ураховуючи інтенсивне накопичення досвіду та активну взаємодію з природним середовищем на цьому етапі розвитку, зазначається вплив цього процесу на формування емоційно-ціннісного ставлення дітей до навколишнього середовища. Вчені визначають ключову роль уявлень про взаємозв'язки в природі та цілісність природи у формуванні ціннісного ставлення дітей до природи.

Означили роль екологічних квестів у формуванні екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку. У контексті формування екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку, екологічні квести визначаються як ефективний інструмент, спрямований на активізацію уваги та пізнавального інтересу дітей під час виконання завдань. Виділено переваги, що становлять значущий внесок у педагогічну практику та розвиток освітнього процесу. Участь у квестах сприяє формуванню екологічної свідомості дітей, розширює їхнє розуміння важливості збереження природи та власного впливу на навколишнє середовище.

Як підсумок, екологічні квести виступають не лише як інструмент активного вивчення природи, але й як засіб для розвитку комплексу ключових навичок та цінностей, необхідних для формування повноцінної екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КВЕСТІВ

2.1. Виявлення рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

На констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи було відібрано групу з 20 дітей старшого дошкільного віку (5-6 років), які відвідували заклад дошкільної освіти №222 м. Києва. Ця вибірка була поділена на експериментальну та контрольну групи, по 10 дітей у кожній. Діти експериментальної групи взяли участь у спеціально розробленій програмі екологічних квестів, що сприяла активному залученню до пізнання природи через інтерактивні методики. Діти контрольної групи продовжували навчатися за стандартною програмою, яка передбачала здобуття знань у традиційній формі, такій як бесіди, дидактичні ігри, ілюстративні з використанням плакатів, книжок та малюнків, без застосування елементів методів квестової діяльності.

Для визначення рівнів сформованості екологічної культури дітей дошкільного віку у процесі дослідження було застосовано три ключові критерії: змістовний, емоційно-ціннісний, діяльнісний. Використання цих критеріїв дозволило отримати цілісну та багатовимірну картину розвитку екологічної культури у дітей, що охоплює як інтелектуальний, так і поведінковий та емоційно-чуттєвий аспекти. Кожен з критеріїв забезпечує оцінку окремих аспектів екологічної свідомості дітей, що в сукупності відображає рівень їхньої сформованості, як екологічно свідомих особистостей.

У таблиці 2.1 представлені критерії, показники та методики діагностики рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Ця таблиця включає основні компоненти екологічної культури, які охоплюють змістовний, емоційно-ціннісний та діяльний критерії, які відображають ключові аспекти екологічної свідомості дитини. Відповідні показники для кожного критерію дозволило обґрунтовано оцінити знання, емоційне ставлення та практичні навички дітей у сфері екологічно обґрунтованої поведінки. Крім того, до кожного показника додаються методики діагностики, спеціально розроблені для надання максимально об'єктивної оцінки. Це дало нам можливість не лише продіагностувати загальний рівень сформованості екологічної культури, а й виявити сильні та слабкі сторони в кожному з аспектів екологічної свідомості, що важливо для подальшого розвитку екологічних знань, емоційного залучення та навичок екологічної поведінки у дітей.

Таблиця 2.1

Критерії та показники сформованості рівнів екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники	Методики діагностики
<i>Змістовний</i>	Володіння екологічними знаннями; Здатність оцінювати наслідки; Знання екологічних понять; Орієнтування в екологічних умовах; Розуміння екологічних процесів.	<i>Тест «Моя екосистема» Вікторина «Природний світ» Дидактична гра «Еко-загадки»</i>
<i>Емоційно-ціннісний</i>	Емоційна реакція на природу; Позитивне ставлення до природних об'єктів; Прояв інтересу до природи; Оцінка об'єктів природи через емоції; Естетичне сприйняття природи;	<i>Рольова гра «Захисники природи» Дидактична гра «Добре чи погано» Гра «Природний детектив»</i>
<i>Діяльний</i>	Здатність до екологічно обґрунтованої поведінки; Практичні дії з догляду за природою;	<i>Практичне завдання «Сортування сміття» Дидактична гра «Знайди помилку»</i>

	Демонстрація екологічної відповідальності; Участь у природоохоронних заходах; Здатність уникати шкідливих дій для природи.	<i>Тест «Екологічний вибір»</i>
--	--	---------------------------------

Для визначення рівнів сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку було застосовано комплексну низку діагностичних методик (Додаток А). Ці методики спрямовані на всебічну оцінку екологічної культури, зокрема на виявлення знань, емоційного ставлення до природи та практичних навичок екологічно обґрунтованої поведінки. Кожна методика допомогла краще виявити рівень сформованості екологічної культури дітей, охоплюючи всі важливі сторони цього процесу.

Тест «Моя екосистема» був розроблений для оцінки базових екологічних знань дітей та здатності розуміти взаємозв'язки між компонентами природного середовища. Дітям поставили питання, що стосувалися мешканців різних екосистем (ліс, річка, лука), змін у природі відповідно до сезонів, а також основних природних процесів. Відповіді дітей дозволили оцінити, наскільки добре вони розуміють природу як єдину екосистему та чи здатні вони оцінити вплив певних дій на природне середовище. Ця методика сприяла виявленню рівня теоретичних знань про природу та забезпечувала аналіз знань як одного з ключових компонентів екологічної культури.

Вікторина «Природний світ» включала запитання про рослини, тварини, кліматичні умови та природні явища. Діти мало завдання пізнати зображення рослин і тварин, розповісти про умови їх створення та описати основні екологічні зв'язки між ними. Це дозволило виявити знання дітей про навколишнє середовище та їхню здатність орієнтуватися в екологічних умовах свого регіону. Вікторина також надавала можливість перевірити

здатність дітей аналізувати екологічні системи та розуміти закономірності їх функціонування.

Дидактична гра «Еко-загадки» базувалася на загадках, пов'язаних із природними об'єктами, тваринами та рослинами. Дітям читали загадки про різні природні об'єкти, і вони мали дати правильну відповідь на шкіру. Ця методика допомогла закріпити знання дітей про природне середовище, сприяла формуванню стійкого інтересу до вивчення природи та розвинула здатність ідентифікувати різні природні об'єкти, що є місцями для їхньої екологічної обізнаності.

Рольова гра «Захисники природи» надавала можливість дітям виконувати роль захисників природи, залучених до збереження довкілля. Діти отримували завдання з охорони конкретних природних об'єктів: вони повинні були захищати дерева, очищати водою, піклуватися про тварини та рослини. Ця роль сприяла розвитку емоційного ставлення дітей до природи, формувала відповідальність за її збереження та сприяла особистісному залученню до природоохоронної діяльності. Гра розкривала рівень емоційного зв'язку дітей із природою та дозволяла оцінити їх почуття відповідальності за навколишнє середовище.

Дидактична гра «Добре чи погано» складалася з демонстраційної серії ілюстрацій із успішними ситуаціями, пов'язаними з поведінкою в природі, де деякі дії мали позитивний вплив на природу, а інші були шкідливими. Діти мали відповісти, які дії є правильними, а які ні, і пояснити, чому саме. Це завдання допомогло сформуванню у дітей емоційну оцінку поведінки в природі та розвинути в них етичний підхід до взаємодії з навколишнім середовищем. Методика дозволяла визначити душевні сприйняття дітей екологічних ситуацій і розуміння ними моральної відповідальності перед природою.

Гра «Природний детектив» давала дітям можливість виконувати роль дослідників природи, які повинні були знайти певні природні об'єкти та сліди природних явищ у навколишньому середовищі. Вони шукали відбитки

тварин, вивчали природні сліди на території дитячого майданчика, визначали присутність рослин чи тварин. Ця гра допомогла розвинути у дітей цікавість до природи, сприяла емоційному зв'язку з довкіллям і сформувала готовність до активного дослідження навколишнього середовища, що важливо для екологічної культури.

Практичне завдання «Сортування зміття» передбачало, що діти розподіляють відходи за категоріями: папір, пластик, органічні відходи. Вони виконували завдання, використовуючи кольорові контейнери, які відповідали кожному типу відходів. Завдання допомогло дітям засвоїти основи сортування відходів, розвивало практичні екологічні навички та сприяло формуванню екологічно відповідної поведінки.

Дидактична гра «Знайди помилку» передбачала демонстрацію ілюстрацій, на яких були зображені результати з порушенням екологічної поведінки (залишене сміття, зламані гілки дерев, пошкоджені рослини). Діти мали знайти та описати ці порушення, пояснюючи, чому такі дії є шкідливими для природи. Гра сприяла усвідомленню необхідності дбайливого ставлення до природи та розвивала здатність розпізнавати екологічно шкідливу поведінку.

Тест «Екологічний вибір» складався із серії зображень, які демонстрували варіанти поведінки в природному середовищі. Дітям пропонувалося вибрати правильний варіант дій із запропонованих. Завдання полягало в тому, щоб розпізнати екологічно відповідальні вчинки та зрозуміти їх вплив на навколишнє середовище.

У таблиці 2.2 наведені рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, що дозволило нам провести обґрунтований аналіз на основі трьох основних критеріїв: змістовного, емоційно-ціннісного та діяльнісного. Використання цих критеріїв забезпечило можливість отримати багатогранне уявлення про розвиток екологічної культури у дітей,

оцінивши не тільки рівень обізнаності, а й емоційне ставлення до природи та практичні навички, що формують екологічно обґрунтовану поведінку дітей.

Таблиця 2.2

Рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

Критерії Рівні	Високий рівень (8-10 балів)	Достатній рівень (6-7 балів)	Середній рівень (4-5 балів)	Низький рівень (3-0 балів)
Змістовний	Діти демонструють глибокі знання про екосистеми, взаємозв'язки між різними елементами природи і можуть детально пояснити природні процеси.	Діти мають достатній рівень знань про природу, можуть пояснити основні взаємозв'язки, але можуть виникати труднощі з деталями.	Діти мають базові знання про природу, однак не завжди можуть пояснити важливість окремих елементів екосистеми.	Діти мають фрагментарні знання, не можуть пояснити природні явища або їх важливість.
Емоційно-ціннісний	Діти емоційно залучені, активно висловлюють свої думки щодо збереження природи, демонструють позитивне ставлення до навколишнього середовища.	Діти виявляють позитивне ставлення до природи, здатні розуміти екологічні проблеми та пропонувати рішення, але інколи потребують допомоги у їх формулюванні.	Діти виявляють зацікавленість до природи, але емоційна залученість менш виражена.	Діти не проявляють емоційної залученості до екологічних проблем, їх реакції мінімальні.
Діяльнісний	Діти активно беруть участь у екологічних заходах, знають основи екологічної поведінки та демонструють екологічно	Діти знають основні правила екологічної поведінки, виконують завдання з деякими помилками, але	Діти знають основні правила екологічної поведінки, але можуть робити значні помилки під час виконання	Діти мають труднощі з виконанням екологічних дій або не розуміють їх важливості.

	обґрунтовані дії.	в основному демонструють екологічно відповідальну поведінку.	завдань.	
--	-------------------	--	----------	--

Аналіз початкових результатів в контрольній та експериментальній групах

Аналіз початкових результатів у контрольній та експериментальній групах дозволив нам окреслити рівень сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження. Оцінювання проводилось за трьома ключовими критеріями: змістовним, емоційно-ціннісним та діяльнісним. Кожен з критеріїв був представлений через відповідні методики та інструменти, які забезпечували комплексне виявлення рівнів знань, емоційного ставлення та практичних навичок у дітей.

Згідно з даними, наведеними в таблиці 2.3, результати обстеження дітей контрольної групи показали переважно середній рівень сформованості екологічної культури. За **змістовним критерієм**, який відображає знання про природу, екосистеми та їх компоненти, низький рівень показали 2 дитини, середній рівень встановлено у 6 дітей, достатній рівень — у 2 дітей, високий рівень не зафіксовано. Цей розподіл про наявність у дітей базових знань з екології, проте глибина цих знань потребує подальшого розвитку.

Емоційно-ціннісний критерій, що характеризує емоційне сприйняття природи та ціннісне ставлення до неї, також показав схожу структуру результатів. таким, низький рівень сформованості цього показника показано у 2 дітей, середній рівень – у 6, і достатній рівень – у 2 дітей, високий рівень відсутній. Це вказує на потребу у більшому акцентуванні на вихованні у дітей позитивних емоційних реакцій та почуття відповідальності за природу.

За **діяльнісним критерієм**, який оцінює практичні навички екологічно цілеспрямованої поведінки, результати показали аналогічний розподіл:

низький рівень у 2 дітей, середній рівень у 6 дітей, достатній рівень у 2 дітей. Відсутність високого рівня за цим критерієм підтверджує недостатню сформованість у дітей стійких екологічно орієнтованих навичок такої поведінки.

Таблиця 2.3

Зведена таблиця результатів оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи на констатувальному етапі

Критерій	Низький рівень (кількість)	Середній рівень (кількість)	Достатній рівень (кількість)	Високий рівень (кількість)
Змістовний	2	6	2	0
Емоційно-ціннісний	2	6	2	0
Діяльнісний	2	6	2	0
Рівень сформованості (%)	20	60	20	0

Таким чином, у контрольній групі загальний розподіл рівнів сформованості екологічної культури дітей має такий вигляд: 20% дітей демонструють низький рівень, 60% — середній, 20% — достатній, і не один не досягає високого рівня (рис. 2.1). Ці показники свідчать про те, що в контрольній групі рівень екологічної культури дітей більшого рівня знаходиться на середньому рівні, що потребує подальшої роботи для формування стійкої екологічно орієнтованої поведінки та свідомого ставлення до природного середовища.

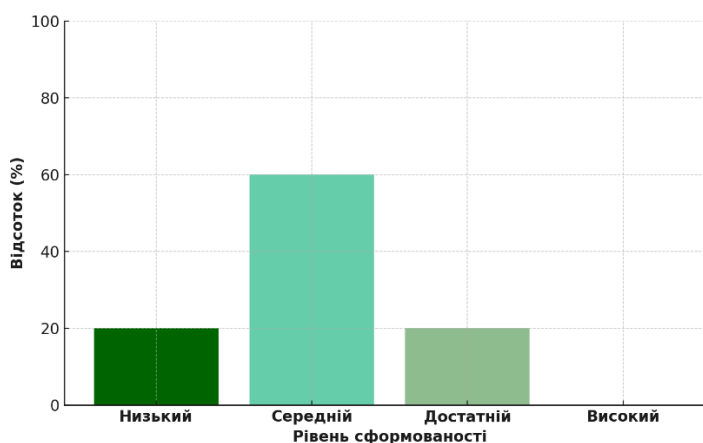

Рис. 2.1. Рівні сформованості екологічної культури дітей контрольної групи на констатувальному етапі

В експериментальній групі результати оцінювання, подані в таблиці 2.4, також показали переважно середній рівень сформованості екологічної культури дітей. За **змістовним критерієм** лише у 1 дитини виділено низький рівень, середній рівень мають 8 дітей, а достатній рівень — 1 дитина. Високого рівня у жодної дитини не зафіксовано.

Оцінка за **емоційно-ціннісним критерієм** показала аналогічні результати: низький рівень — у 1 дитини, середній рівень — у 8 дітей, достатній рівень — у 1 дитини, високий рівень не зафіксовано. Це має про наявність у дітей початкового рівня ціннісного ставлення до природи, яке потребує подальшого розвитку.

За **діяльнісним критерієм**, який показує рівень сформованості навичок екологічно спрямованої поведінки, низький рівень також виявлено у 1 дитини, середній рівень — у 8 дітей, достатній рівень — у 1 дитини, високий рівень відсутній.

Таблиця 2.4

Зведена таблиця результатів оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи на констатувальному етапі

Критерій	Низький	Середній	Достатній	Високий
----------	---------	----------	-----------	---------

	рівень (кількість)	рівень (кількість)	рівень (кількість)	рівень (кількість)
Змістовний	1	8	1	0
Емоційно-ціннісний	1	8	1	0
Діяльнісний	1	8	1	0
Рівень сформованості (%)	10	80	10	0

Узагальнені результати експериментального звіту про розподіл наступних рівнів: низький рівень мають 10% дітей, середній рівень — 80%, достатній рівень — 10%, високий груповий рівень відсутній (рис. 2.2). Як показує діаграма, загальний рівень сформованості екологічної культури в експериментальній групі подібний до результатів контрольної групи, що підтверджує необхідність подальшої роботи у формі формування екологічних знань, ставлень та навичок у дітей.

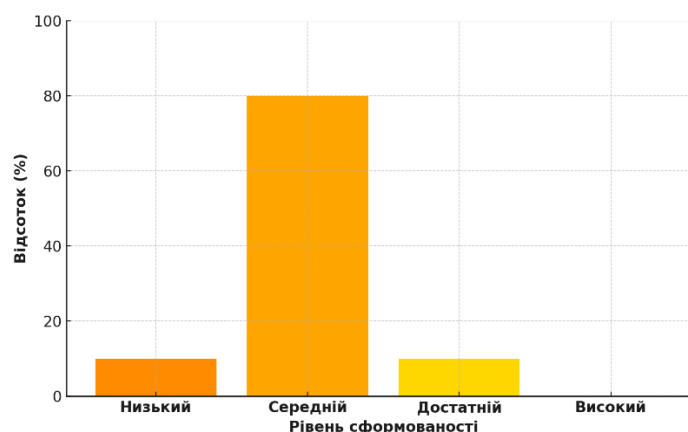

Рис. 2.2. Рівні сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи на констатувальному етапі

Таким чином, аналіз початкових результатів дав нам можливість визначити, що на констатувальному етапі дослідження рівень сформованості екологічної культури дітей у контрольній та експериментальній групах був здебільшого середнім. Лише незначна частка дітей досягла достатнього рівня, при цьому високий рівень сформованості відсутній. Це свідчило про

наявність у дітей базових екологічних знань, початкового рівня емоційного ставлення до природи та частково сформованих практичних навичок. Однак для забезпечення стійкого рівня екологічної культури вимагалось подальше вдосконалення освітнього процесу. З огляду на це, наша подальша робота була спрямована на впровадження екологічних квестів, які мали сприяти розвитку екологічно орієнтованої поведінки, поглибленню знань про природу та формуванню емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища.

2.2. Система роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

Метою розробленої системи екологічних квестів був комплексний розвиток екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, що охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний та практичний аспекти екологічної свідомості. Розроблена нами система екологічних квестів спрямована на формування стійкого інтересу до природи, усвідомлення значення її охорони та захисту навичок екологічно відповідальної поведінки. Діти залучались до пізнавальної діяльності за допомогою інтерактивних ігор, що включають дослідницькі елементи, завдання на розвиток екологічної етики та формування практичних навичок.

На початковому етапі проводилася попередня підготовка, що мала на меті формування базових екологічних знань та інтересів до теми природи. Для цього проводилися бесіди, де дітям розповідали про екосистеми, природні зони та рідкісні види флори й фауни України. Крім того, переглянуті тематичні відео та обговорення побаченого допомогли дітям засвоїти основи екологічної культури та усвідомити роль людини у збереженні природи. Цей етап також передбачав використання демонстраційного матеріалу, зокрема картин із зображеннями різних

екосистем та їхніх мешканців, що сприяло розвитку у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Основна частина системи реалізовується через проведення серій тематичних квестів (додаток Д), кожен з яких має свою мету, завдання, «карту». Квест «Подорож до екосистем світу» був спрямований на розширення знань дітей про типи різних екосистем (ліси, річки, луки, озера) та їх елементи. Діти відвідували «зупинки», де їм пропонувалося виконати завдання, пов'язані з особливостями кожної екосистеми. Так, на «лісовій» зупинці діти ставили елементами лісу, зображуючи дерева, гриби чи тварини, і пояснювали свою роль у лісовій екосистемі. На «річковій» зупинці провели експеримент із двома контейнерами води — чистою та забрудненою, що давало можливість побачити значення чистоти води для живих істот. Завершення кожного завдання супроводжувалося символічним нагородженням, коли діти отримували липучки у вигляді тварин, рослин або інших природних елементів для свого браслета, що сприяло закріпленню позитивного ставлення до природи.

Квест «Червона книга України» був орієнтований на формування емоційного ставлення до рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України. Діти виконували завдання, що включали пошук частин пазлів із зображеннями таких тварин, як ведмідь бурий, рис, лелека чорний, і цих збір пазлів у повне зображення. Під час обговорення вихователь акцентував увагу на необхідності охорони цих видів та пояснював, як кожна дитина може долучитися до збереження природного середовища. Таким чином, квест сприяв формуванню у дітей ціннісного ставлення до природи та розуміння важливості біорізноманіття.

Квест «Стань справжнім екологом» мав практичний характер і був спрямований на формування навичок екологічно відповідальної поведінки. В ході квесту діти навчалися раціонально використовувати природні ресурси, наприклад, розглядаючи питання економічної води на спеціально

організованій зупинці «Вода — джерело життя». Також діти взяли участь у висадженні рослин, засвоюючи основи догляду за ними, та вчилися правильно сортувати зміття. Завдання квесту сприяли розвитку усвідомлення важливості кожного ресурсу та навчали дітей відповідального ставлення до довкілля.

Квест «Екологічні пригоди з песиком Патроном» спрямований на формування екологічних навичок через цікаві та інтерактивні завдання. Діти познайомилися з песиком Патроном, який став їхнім провідником у світі природи. На першій зупинці діти отримували лупи для детального спостереження природних об'єктів, що допомогло розвинути їхню увагу до деталей у природі. Наступна зупинка полягала в «порятунку» тварин, де діти звільняли ігрові фігурки тварин, які потрапили в «пастку», навчаючись співчуттю та допомозі живим істотам. На зупинці з прибиранням галявини діти збирали умовне зміття, що сприяло розумінню важливості чистоти в природі. Завершальне завдання допомагало усвідомити значення рослин у природі. По завершенні квесту кожна дитина отримала значок «Помічник Патрона» як символ виконання завдань і досягнень у захисті природи.

Квест «Піратський пошук екологічних скарбів» поєднував екологічні знання із захопливою темою піратських пригод, акцентуючи увагу на важливості водних ресурсів та охороні морського середовища. Діти грали ролі «піратів» та виконували завдання, пов'язані з екологічною поведінкою. На «Острові економічної води» вони вчилися раціонально використовувати воду, обговорюючи, як будь-які щоденні дії допомагають зберегти цей ресурс. На «Рифі забутих тварин» діти познайомилися з морськими мешканцями, якими потрібна допомога, розуміючи їхню важливість для морських екосистем. «Пляж чистоти» у дітей вибрати «сміття» та дбати про чистоту довкілля. Завершальним етапом був пошук «екологічного скарбу», де діти чекали скриньку зі значками «Захисника природи», яка стала символом їхніх досягнень та нових екологічних знань.

Квест «Подорож з Бджілкою Бузькою» проводився за участю персонажа, Бджілки Бузьки, яка розповідала дітям про проблеми довкілля та пропонувала завдання для покращення екологічної ситуації. На кожній зупинці діти виконували завдання, що включали відгадування загадок, створення фіто-браслетів як символів дружби з природою, збирання умовної галявини через сортування суміші та створення будиночків для тварин. Усі завдання квесту спрямовані на розвиток позитивного ставлення до природи та засвоєння конкретних екологічних навичок. Наприкінці квесту кожна дитина отримала диплом «Захисника природи» як символ успішного виконання всіх завдань та закріплення позитивних екологічних цінностей.

Завершальний етап кожного квесту передбачав рефлексивне обговорення та підведення підсумків виконаних завдань. Цей етап мав важливе значення для закріплення отриманих знань та формування стійких екологічних навичок у дітей. Після завершення всіх завдань вихователь разом із дітьми проводив коло рефлексії, де кожна дитина мала можливість поділитися своїми враженнями від участі в квесті.

Обговорення проводилось у формі дружньої бесіди, в якій діти описували, які завдання були для них найбільш цікавими та корисними, що нового вони побачили про природу та її захист. Важливим було залучити шкіру дитини до обміну думками та враженнями, щоб усі учасники відчули свою значущість і досягнення в екологічних ініціативах.

Вихователь допомагає дітям усвідомити значення кожного виконаного завдання, пов'язуючи їхні дії з реальними ситуаціями, з якими вони можуть статися у повсюдному житті. Наприклад, під час обговорення прибирання суміші на «Пляжі чистоти» або «галявини», вихователь наголошував на важливості підтримки чистоти в парках, на вулицях та інших громадських місцях, щоб уникнути забруднення довкілля. Це спонукало дітей задуматися про своє особисте ставлення до природи й наголошувало на відповідальності кожного за навколишнє середовище.

Діти також мали можливість поділитися, як вони планують використовувати набуті знання та навички у своєму щоденному житті. Деякі діти розповідали, що будуть вимикати воду під час чищення зубів, інші обіцяли дбати про рослини на підвір'ї або сортувати суміш разом із батьками. Ці обіцянки та наміри підкріплювали усвідомлення відповідальності, формуючи у дітей стійкі екологічно відповідні моделі поведінки.

Для закріплення результатів кожен учасник квесту отримував символічні нагороди, такі як значки «Захисник природи» або дипломи, що символізували досягнення та підтримували мотивацію дітей дбати про природу. Така система заохочень додатково зміцнювала позитивні емоції, пов'язані з екологічною поведінкою, і послугувала одним із елементів підтримки інтересу дітей до екологічної діяльності.

Після обговорення та вручення нагород вихователь звертає увагу дітей на значущість передавання знань і навичок інших. Це спонукало дітей розповідати про екологічні правила, які вони навчилися, своїм друзям і батькам, що допомагало формувати емоційно-ціннісне ставлення до природи не лише у самих них, але й у їхньому оточенні. Таке соціальне закріплення результатів квестів сприяло розширенню екологічних цінностей серед оточуючих та підтримувало розвиток активної пізнавальної позиції у дітей.

Таким чином, завершальний етап кожного квесту був не тільки підсумком виконаної роботи, але й у виробництві освітнім процесом, який сприяв усвідомленому засвоєнню екологічних знань, закріпленню відповідної поведінки та розширенню екологічного впливу на оточення через залучення сім'ї та друзів.

2.3. Результати апробації системи роботи з упровадження екологічних квестів з метою формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

Контрольний етап експериментального дослідження передбачав використання тих самих методик, які були застосовані на констатувальному етапі, з метою оцінки ефективності проведених заходів та визначення динаміки змін у рівнях сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Застосування ідентичних методик на різних етапах експерименту забезпечило можливість об'єктивного порівняння початкових і кінцевих показників у контрольних та експериментальних групах. Результати контрольного етапу представлені в таблицях 2.5 та 2.6, де вказано розподіл рівнів сформованості екологічної культури за змістовними, емоційно-ціннісними та діяльними критеріями для кожної з груп.

Таблиця 2.5

Зведена таблиця результатів оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи на контрольному етапі

Критерій	Низький рівень (кількість)	Середній рівень (кількість)	Достатній рівень (кількість)	Високий рівень (кількість)
Змістовний	0 дітей	6 дітей	4 дітей	0 дітей
Емоційно-ціннісний	0 дітей	8 дітей	2 дітей	0 дітей
Діяльнісний	0 дітей	7 дітей	3 дітей	0 дітей
Рівень сформованості (%)	0	60	30	0

Таблиця 2.6

Зведена таблиця результатів оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи на контрольному етапі

Критерій	Низький рівень (кількість)	Середній рівень (кількість)	Достатній рівень (кількість)	Високий рівень (кількість)
Змістовний	0 дітей	3 дітей	5 дітей	2 дітей

Емоційно-ціннісний	0 дітей	3 дітей	5 дітей	2 дітей
Діяльнісний	0 дітей	2 дітей	6 дітей	2 дітей
Рівень сформованості (%)	0	20	50	20

На основі аналізу даних, поданих у таблицях, можна відстежити динаміку змін у сформованості екологічної культури в обох групах. У контрольній групі, де навчання відбувається за стандартною програмою без використання інтерактивних методів, зокрема квестової діяльності, динаміка змінюється помірною. Згідно з таблицею 2.5, більшість дітей залишаються на середньому рівні за всіма критеріями, а високий рівень сформованості не зафіксовано. Таким чином, за змістовним критерієм на контрольному етапі 60% дітей демонструють середній рівень сформованості, тоді як 30% досягли достатнього рівня, і лише 10% мають низький рівень. Аналогічна картина за емоційно-цінісним та діяльнісними критеріями, де домінує середній рівень, а високий рівень сформованості також відсутній. Загалом, у контрольній групі зберігається тенденція до переваги середнього рівня, що свідчить про недостатню ефективність традиційних методів для суттєвого підвищення рівня екологічної культури.

Натомість, в експериментальній групі, яка брала участь у системі екологічних квестів, спостерігаються значні позитивні зміни. Як видно з таблиці 2.6, діти цієї групи досягли вищих результатів за всіма критеріями. Таким чином, за змістовним критерієм на контрольному етапі 50% дітей мають достатній рівень сформованості екологічної культури, а 20% досягли високого рівня. Це розвивається про зростання рівня знань та розуміння екологічних взаємозв'язків, що стало можливим завдяки участі дітей у квестах, які сприяли інтерактивному засвоєнню матеріалу. Аналогічні позитивні результати зафіксовано і за емоційно-цінісним критерієм: 50% дітей демонструють достатній рівень сформованості, а ще 20% — високий.

Це процес про зростання позитивного емоційного ставлення до природи та формування у дітей відповідного ставлення до довкілля. Діальний критерій також показує значне підвищення результатів, де 60% дітей мають достатній рівень сформованості екологічно відповідної поведінки, а 20% досягають високого рівня. Ці показники підтверджують ефективність квестової методики у формуванні практичних навичок екологічної поведінки.

Загальна динаміка змін рівня сформованості екологічної культури, представлена на рисунку 2.3, демонструє суттєве зростання показників в експериментальній групі відповідно до контрольної. Це свідчить про те, що застосування екологічних квестів є дієвим інструментом формування екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку, крім одночасного розвитку знань, емоційно-ціннісного ставлення та практичних навичок.

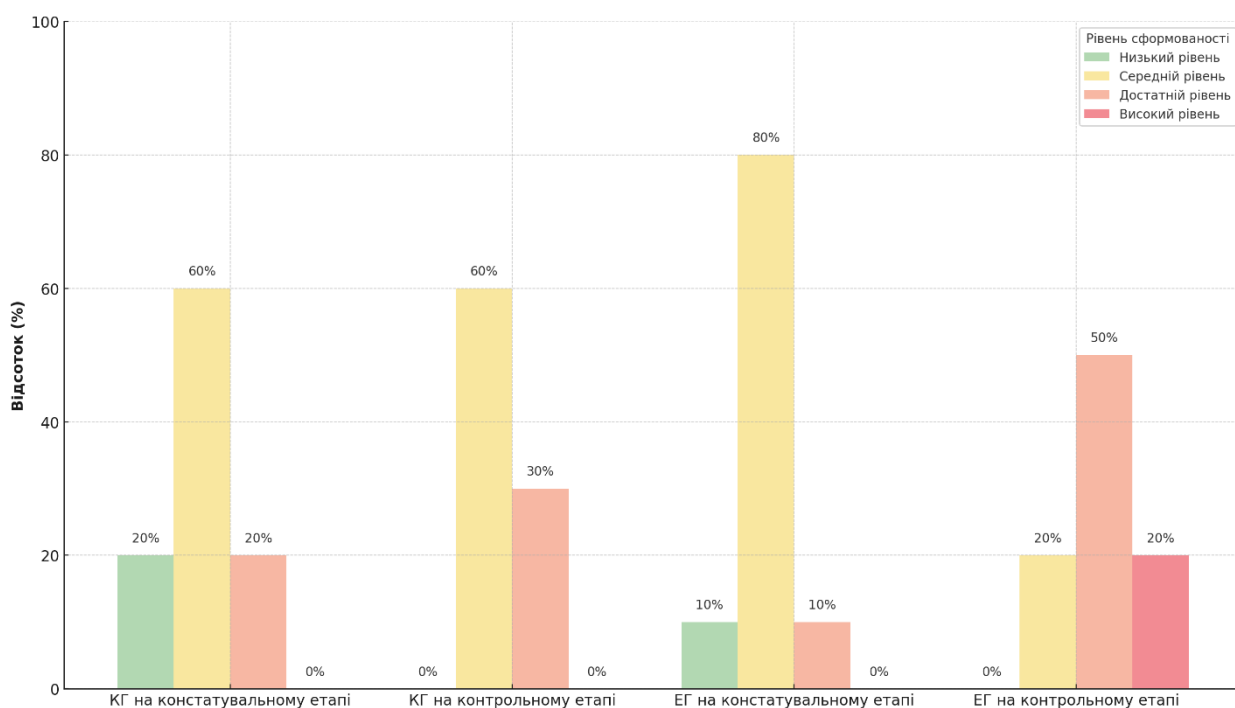

Рис. 2.3. Динаміка змін рівнів розвитку екологічної культури на констатувальному та контрольному етапах дослідної роботи в контрольній та експериментальній групах

Таким чином, результати апробації системи роботи з упровадження екологічних квестів підтвердили ефективність цього підходу для

комплексного розвитку екологічної культури у дітей. Використання квестової діяльності забезпечило активну участь дітей у пізнавальних процесах, спонукало їх до практичних дій, спрямованих на збереження навколишнього середовища, та сприяло формуванню відповідного ставлення до природи. Завдяки екологічним квестам діти не тільки засвоювали теоретичні знання про природні процеси, а й на практиці опановували основи екологічно орієнтованої поведінки, що робило освітній процес більш насиченим та мотивуючим. Водночас інтерактивні завдання сприяли формуванню у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природних об'єктів, розвивали почуття турботи та емпатії до довкілля. Успіх дітей в володінні знаннями, навичками та ставленням до природи підтверджує важливість інтеграції екологічних квестів у навчальний процес, що забезпечує розвиток екологічної культури як одного з ключових аспектів особистісного становлення дошкільнят.

Висновки до другого розділу

У другому розділі роботи було досліджено процес формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку в умовах впровадження системи екологічних квестів. Розкрито сутність, структуру та специфіку екологічної культури як інтегрального компоненту особистісного розвитку дошкільнят. Поставленою метою стало дослідження ефективності інтерактивних методів, зокрема екологічних квестів, як засобу підвищення рівня екологічної свідомості дітей, їхніх знань про природу, емоційного ставлення до навколишнього середовища та практичних навичок екологічно відповідальної поведінки.

На констатувальному етапі експерименту було проведено початкову діагностику рівнів сформованості екологічної культури дітей за трьома основними критеріями: змістовним, емоційно-ціннісним та діяльнісним. Результати обстеження продемонстрували, що як у контрольній, так і в

експериментальній групі переважав середній рівень сформованості екологічної культури, що вказувало на необхідність подальшої роботи для досягнення стійкого підвищення рівня екологічної обізнаності, емоційного залучення та практичної діяльності у сфері екології.

Упровадження системи екологічних квестів в експериментальній групі включало кілька етапів: попередній підготовчий етап, на якому дітям надавались базові знання про природу, та основний етап, у межах якого проводилися серії квестів, що охоплювали різноманітні аспекти екологічної культури. Проведення квестів у формі пізнавальних зупинок і рольових ігор сприяло активному залученню дітей до процесу пізнання навколишнього середовища, формувало позитивне емоційне ставлення до природи та розвивало відповідні практичні навички.

На контрольному етапі було проведено повторне діагностування рівнів екологічної культури у дітей обох груп, що дало можливість оцінити динаміку змін у результатах. У контрольній групі, яка продовжувала навчатися за стандартною програмою без залучення інтерактивних методів, не було зафіксовано суттєвих змін: більшість дітей залишилась на середньому рівні за всіма критеріями, при цьому високий рівень сформованості екологічної культури був відсутній. Це свідчить про обмеженість традиційних методів у формуванні стійкої екологічної свідомості та навичок.

В експериментальній групі відзначено значне підвищення рівнів сформованості екологічної культури за всіма критеріями. Зокрема, більшість дітей досягла достатнього рівня сформованості, а частина дітей виявила високий рівень знань про природу, позитивне ставлення до природного середовища та практичні навички екологічно відповідальної поведінки. Це підтверджує ефективність інтерактивних методів, таких як екологічні квести, які стимулюють дітей до активної участі в пізнавальному процесі та

сприяють закріпленню знань, емоційно-ціннісного ставлення та практичних умінь.

Таким чином, результати проведеного експериментального дослідження підтверджують, що застосування екологічних квестів є дієвим засобом підвищення рівня екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Завдяки інтерактивним методам навчання відбулося комплексне формування екологічної свідомості дітей, яка включає когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти.

Методичні рекомендації вихователям щодо формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами екологічних квестів

Перелік методичних рекомендацій, розроблених нами для ефективного впровадження екологічних квестів у роботу з дітьми старшого дошкільного віку.

1. Забезпечуйте дітям регулярний доступ до природних об'єктів для формування екологічних знань через практичний досвід.
2. Організуйте квести, що поєднують елементи гри та наукового дослідження для поглиблення знань про навколишнє середовище.
3. Формуйте у дітей навички командної роботи під час виконання екологічних завдань, спрямованих на вирішення реальних екологічних проблем.
4. Розвивайте здатність до логічного мислення через створення проблемних ситуацій, які діти мають вирішувати під час квестів.
5. Заохочуйте дітей до самостійного прийняття екологічно свідомих рішень, використовуючи приклади з їхнього повсякденного життя.
6. Пояснюйте дітям принципи переробки та повторного використання матеріалів через практичні завдання в межах квестів.

7. Виховуйте дбайливе ставлення до тваринного та рослинного світу, залучаючи дітей до догляду за природними об'єктами.
8. Інтегруйте екологічні знання з іншими сферами навчання, такими як математика та мистецтво, для розширення уявлень дітей про природу.
9. Стимулюйте цікавість до екологічних проблем через використання інтерактивних засобів, таких як мультимедіа та цифрові технології в квестах.
10. Оцінюйте не лише кінцевий результат участі дітей у квестах, а й процес, звертаючи увагу на їхній рівень зацікавленості.
11. Використовуйте квести для навчання дітей принципам енергозбереження через практичні демонстрації та завдання.
12. Залучайте батьків до участі в екологічних квестах для посилення зв'язку між навчанням у дитячому садку та домашнім середовищем.
13. Використовуйте природні матеріали під час квестів для розвитку у дітей розуміння важливості ресурсозбереження та екологічної стійкості.
14. Проводьте обговорення з дітьми після завершення квестів, щоб закріпити отримані знання та розвинути рефлексію стосовно природи.
15. Впроваджуйте сезонні теми у квести, щоб діти могли досліджувати особливості кожної пори року та їхній вплив на природу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретичного та емпіричного дослідження проблеми формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку, а також узагальнення й систематизації отриманих даних ми дійшли до таких висновків.

За першим завданням, нами був проведений аналіз педагогічної літератури, що підтвердив: формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку є одним з основних завдань сучасної дошкільної освіти. Відомі науковці, такі як Г. Беленька, Н. Лисенко, З. Плохій та інші, підкреслюють необхідність забезпечення виховання екологічної свідомості з раннього віку, наголошуючи, що дошкільна освіта повинна бути орієнтована на ціннісне ставлення до природи та практичну взаємодію з нею.

Вивчення інтерактивних методів, таких як екологічні квести, показало, що вони є ефективними засобами для формування екологічної свідомості. Л. Присяжнюк у своїх дослідженнях зазначає, що квести можуть активізувати пізнавальну діяльність дітей, сприяючи розвитку стійкого інтересу до природи та забезпечуючи емоційне залучення до природоохоронної діяльності. Додж і Марч, творці концепції квесту в освіті, обґрунтували, що інтерактивна природа квестів готова не тільки пізнавати, а й глибоко усвідомлювати проблеми, сприяючи формуванню активної екологічної позиції. Квести, як зазначає також Л. Присяжнюк, завдяки ігровій методиці розвивають емоційне ставлення до природи і допомагають дітям усвідомити власну роль у збереженні довкілля.

За другим завданням, на констатувальному етапі дослідження були встановлені критерії, показники та рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Нами було виділено три основні критерії — змістовний, емоційно-ціннісний та діяльнісний, що охоплювали знання, ставлення та практичні дії у сфері екологічної культури. До кожного критерію було розроблено показники, які дозволяли оцінити відповідні

аспекти екологічної культури дітей. Ми також виокремили чотири рівні сформованості: низький, середній, достатній та високий.

Аналіз початкових результатів у контрольній групі показав, що 20% дітей мали низький рівень екологічної культури, 60% — середній, 20% — достатній, а високого рівня не було виявлено. В експериментальній групі 10% дітей продемонстрували низький рівень екологічної культури, 80% — середній, 10% — достатній, а високий рівень також не був зафіксований.

Загальний рівень сформованості екологічної культури в експериментальній та контрольній групах був подібний. В обох випадках діти переважно перебували на середньому рівні сформованості, що свідчило про наявність у них базових екологічних знань та початкового емоційного ставлення до природи, проте відсутність стійких практичних навичок екологічно орієнтованої поведінки.

Ці результати на констатувальному етапі стали основою для розробки та впровадження системи роботи з екологічних квестів, спрямованих на розвиток екологічних знань, емоційно-ціннісного ставлення до природи та формування практичних навичок екологічно орієнтованої поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

За третім завданням, був організований формувальний експеримент, у межах якого нами була розроблена система роботи з упровадження екологічних квестів, спрямована на формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Квест «Подорож до екосистем світу» ознайомив дітей з рідними природними ландшафтами та їхніми мешканцями, сприяючи розвитку знань про екосистеми. Квест «Червона книга України» допоміг сформувати у дітей розуміння важливості захисту рідкісних видів тварин і рослин, поглиблюючи їхнє емоційно-ціннісне ставлення до природи. Квест «Стань справжнім екологом» сприяв практичному засвоєнню навичок екологічно відповідної поведінки, зокрема сортування сміття та збереження ресурсів. Квест «Екологічні пригоди з песиком Патроном» сформував у дітей

почуття відповідальності та активну позицію щодо охорони навколишнього середовища через виконання завдань на допомогу природі. За допомогою «Піратського квесту» діти навчилися з відповідальному ставленню до водних ресурсів і морських мешканців у формі гри, що підвищило їхнє усвідомлення значення охорони довкілля. Квест "Подорож з Бджілкою Бузькою" був спрямований на розвиток природоохоронних знань і навичок, підвищуючи інтерес до охорони природних багатств.

На контрольному етапі було доведено ефективність розробленої системи роботи з упровадження екологічних квестів для формування основної екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Експериментальні результати показали позитивну динаміку в розвитку екологічної свідомості та відповідної поведінки дітей, що підтвердило дієвість використаних інтерактивних методів.

За четвертим завданням, були розроблені рекомендації для вихователів щодо формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку необхідних екологічних квестів з наданням покращення процесу екологічного виховання. Зміст рекомендацій передбачав використання квестів як інтерактивного засобу, який сприяє залученню дітей до активного пізнання природного світу та формуванню в них відповідного ставлення до навколишнього середовища. Було запропоновано застосовувати квести, які враховують вікові особливості дошкільнят, які побудовані на цікавих і доступних завданнях, які стимулюють інтерес дітей до природи і спонукають до екологічно орієнтованих дій. Рекомендації містили вказівки щодо організації та проведення квестів, які інтегрують різні форми діяльності: спостереження за природними об'єктами, обговорення екологічних ситуацій, виконання творчих завдань і рольових ігор.

Гіпотеза дослідження знайшла своє підтвердження, поставленої мети було успішно досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 17.10.2023).
2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи. Книжка вихователя (для старшого дошкільного віку, 5-6 років). Київ: Генеза, 2013. С. 45–67.
3. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половина О. В. Дошкільнятам про світ природи: метод. посіб. Київ: Генеза, 2013. 115 с.
4. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини. Москва: Педагогіка, 1991. 495 с.
5. Використання квест-технологій в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти [Електронний ресурс] // Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kvest-tehnologii-v-osvitnomu-procesi-sucasnogo-zakladu-doshkilnoi-osviti-164710.htm> (дата звернення: 17.10.2023).
6. Воробей Г. Є. Екологічне виховання дітей з допомогою казок В. Сухомлинського. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2005. № 23. С. 1–70.
7. Екологічне виховання [Електронний ресурс]. *Дошкільний навчальний заклад*. № 238. Харкова. URL : http://dnz238.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_proces/ekoologичне_виховання/ (дата звернення: 17.10.2024).
8. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. д. Зверевої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
9. Енциклопедія дошкільної педагогіки: навчальний посібник. Київ: Видавництво Академія, 2018. 500 с.
10. Загородня Л. П. Дитина в природному довкіллі. Впроваджуємо оновлений БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 3–9.

11. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 01.04.2024).
12. Зигмунд Фрейд. Тотем і табу. Психологія первобытної культури и религии [Електронний ресурс]. URL : http://www.fictionbook.ru/en/author/freyid_zigmund/totem_i_tab (дата звернення: 17.10.2023).
13. Квест – це гра, яка має на меті підвищення знань дітей [Електронний ресурс] // Дошкільний навчальний заклад № 75 м. : зб. Кривий Ріг. URL : https://kzdnz75ktkmr.blogspot.com/p/blog-page_229.html#:~:text=Квест%20-%20це%20гра%20%2C%20яка%20має,метою%20підвищення%20дітей%20знань%20дітей (дата звернення: 17.10.2023).
14. Культура [Електронний ресурс]. *Словник-довідник з соціології*. URL : <https://termin.in.ua/kultura/> (дата звернення: 17.10.2023).
15. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник – педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 400 с.
16. Марочко Г. С. Формування у дітей старшого дошкільного віку дбайливого ставлення до природи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ, 1993. 23 с.
17. Мусієнко М. М. Екологія: Тлумачний словник. Київ: Либідь, 2004. 376 с.
18. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. д. Ушинського. Випуск 3 (128). Одеса, 2019. Питання методики формування екологічної культури дітей дошкільного віку в координатах сучасних освітніх ідей / Казанцева Лариса Іванівна.
19. Нарочна Л. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. д. Методика викладання природознавства. Київ: Вища школа, 1990. 297 с.
20. Ніколенко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2–6 років. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 207 с.

21. Ніколенко, Н. Виховання ціннісного ставлення до природи у молодших школярів. *Біологія і хімія в школі*. 2011. № 2. С. 44–46.
22. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти та виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах: *монографія*. Луганськ: Альма-матер, 2004. 540 с.
23. Плахотип О. Якщо ми хочемо прогресу: екологічна освіта школярів. *Світло*. 2016. № 3. С. 37–39.
24. Плохій З. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): *монографія*. Київ: ДП Вид. дім Персонал, 2010. 319 с.
25. Присяжнюк Л. Екологічний квест як освітня технологія. *Дошкільне виховання*. 2018. № 6. С. 12–17.
26. Процес екологічного виховання сучасного школяра [Електронний ресурс]. URL : <http://referatu.net.ua/referats/183/43794> (дата звернення: 17.10.2023).
27. Сухомлинський В . О. Вибрані твори: у 5 т. Т. 3. Київ : Радянська школа, 1977. С. 7–8.
28. Сухомлинський В . О. Вибрані твори: у 5 т. Т. 5. Київ : Радянська школа, 1977. 210 с.
29. Толстоухов А. В. Маємо бути готовими до екологічного виклику майбутнього. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2016. С. 8–15.
30. Уявлення [Електронний ресурс]. *Філософський енциклопедичний словник*. URL : <https://slovnuk.me/dict/fes/uявлення> (дата звернення: 17.10.2024).
31. Формування екологічної культури молодших школярів у сучасній початковій школі [Електронний ресурс]. URL : <http://lib.4i5.ru/sheet-5016&p=2.htm> (дата звернення: 17.10.2023).

32. Формуємо у старших дошкільників цілесне світобачення: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Кононко О.Л., Луценко В.О., Нечай С.П., Плохій З.П., Сідельникова О.Д., Старченко В.А., Терещенко О.П., Шелестова Л.В., Якименко Л.Ю. Київ: «Імекс-ЛТД», 2012. 260 с.
33. Хоменко В. Екологічне виховання в школі. *Завуч*. 2000. № 23/24. С. 23–25.
34. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / за заг. ред. З. Н. Борисової; упоряд.: З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко. Київ: Вища школа, 2004. 511 с.
35. Цицерон Марк Туллій. Тускуланські бесіди / пер. Володимир Литвинов. Львів: Априорі, 2023. 440 с.
36. Іванов В. П. Світоглядна культура особистості (Філософські проблеми формування) / В. П. Іванов. – К.: Наукова думка, 1986. – 207 с.
37. About WebQuest [Електронний ресурс]. *San Diego State University*. URL : http://webquest.sdsu.edu/about_webquests.html (дата звернення: 17.10.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Комплексна діагностична методика для визначення рівня сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

1. Тест «Моя екосистема»

Мета : Оцінити рівень знань дітей про екосистеми та взаємозв'язки між їхніми компонентами.

Завдання : Виявіть, наскільки діти розуміють екосистему як єдину систему та здатність оцінити вплив дій на природне середовище.

Запитання :

1. Які тварини живуть у лісі?
2. Як змінилися рослини восени?
3. Що потрібно для життя рослинам?
4. Які тварини живуть у воді?
5. Чому важливо зберігати воду чистою?
6. Які зміни в природі відбуваються навесні?
7. Які тварини прокидаються після зимової сплячки?
8. Що таке екосистема?
9. Як поводитися у лісі, щоб не зашкодити природі?
- 10.Що потрібно для життя риbam?
- 11.Які дерева зеленіють першими навесні?
- 12.Що таке забруднення повітря?
- 13.Як люди можуть допомогти природі?
- 14.Які тварини можуть жити і на землі, і у воді?

15. Що станеться, якщо зламати гілку дерева?

Матеріали : Ілюстрації екосистем (ліс, річка, озеро), зображення тварин та рослин.

Форма організації : Індивідуальне тестування.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Повні та правильні відповіді на всі запитання.
- Достатній рівень (6-7 балів): Правильні відповіді на перший запит.
- Середній рівень (4-5 балів): Частково правильні відповіді, наявність помилок.
- Низький рівень (0-3 бали): Недостатньо знань, великі помилки.

2. Вікторина «Природний світ»

Мета : Визначні знання дітей про рослини, тварини та природні явища.

Завдання : Оцінити вміння дітей розпізнавати природні об'єкти та розуміти їхні особливості.

Запитання:

1. Що потрібно для росту рослин?
2. Де живе ведмідь?
3. Які дерева не дають листя восени?
4. Чому дерева влітку зелені?
5. Що їдуть білки?
6. Як змінюється природа взимку?
7. Які квіти першими розцвітають навесні?

8. Де живуть жаби?
9. Що таке ліс?
10. Чому людина повинна охороняти природу?
11. Як впливають машини на повітря?
12. Як люди можуть допомогти тваринам взимку?
13. Яке дерево є хвойними?
14. Де росте мох?
15. Як зміни в природі впливають на життя тварин?

Матеріали : Картки із зображеннями рослин, тварин, сезонних змін.

Форма організації : Індивідуальна вікторина.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дитина дає повні відповіді.
- Достатній рівень (6-7 балів): Відповіді на більшість запитань правильні.
- Середній рівень (4-5 балів): Часткові відповіді, наявність неточностей.
- Низький рівень (0-3 бали): Відповіді нетічні або неправильні.

3. Дидактична гра «Еко-загадки»

Мета : Розвинути екологічну обізнаність та закріпити знання про природу.

Завдання : Сприяти формуванню екологічних знань через розгадування загадок.

Зміст:

1. «Зелене на дереві, восени жовтіє і відлітає» (відповідь: листя).
2. «Довга шубка на зиму, спить у лісі всю зиму» (ведмідь).

3. «Сидить на болоті, зелене — стрибає в воду» (жаба).
4. «Що біліє в садочку, взимку красується» (сніжинка).
5. «Розцвітає, коли сніг зійде, синьооке, скромне, тихо росте» (пролісок).
6. «Влітку зелене, а восени червоне» (яблуко).
7. «На гілці сидить, протягом лускає, хвостиком махає» (синичка).
8. «У водія живе, на сонечку блищить, хвостиком виляє» (риба).
9. «Зима – біла, весна – зелена, осінь – жовта, літо – рожева» (дерево).
10. «Має гриву, копита, живе у степу» (кінь).
11. «Зелене на лузі, корисне для корів» (трава).
12. «У повітрі літає, небо небо малює» (птах).
13. «Зимою засинає, навесні прокидається» (жаба).
14. «Виглядає на небі після дощу кольорово» (веселка).
15. «Маленька, сіра, у норі живе» (миша).
16. «Гарний і колючий, на зиму в лісі іде» (їжак).
17. «Хто з хвостом пушистим, в лісі горішки збирає?» (білка).
18. «Величезний, важкий, з хоботом довгим» (слон).
19. «З річки воду набирає, поїть» (верба).
20. «Жовтеньке, на сонечко схоже» (кульбаба).

Матеріали : Картки із загадками про природу.

Форма організації : Індивідуальна гра.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дитина розгадує загадки без помилок.
- Достатній рівень (6-7 балів): Правильні відповіді на великий загадок.

- Середній рівень (4-5 балів): Часткові відповіді, потреба в підказках.
- Низький рівень (0-3 бали): Дитина не здатна розгадати великий загадок.

4. Рольова гра «Захисники природи»

Мета: Сформувати емоційний зв'язок із природою, розвивати відповідальність.

Завдання : Виконати завдання щодо догляду за природними об'єктами.

Зміст (5 ситуацій):

1. Поливання дерев : Діти збирають воду в лійки та поливають дерева на майданчику, обговорюючи важливість води для життя рослин.
2. Прибирання суміші : Діти знаходять суміш на майданчику та збирають її в контейнері, пояснюючи, чому суміш шкідлива для природи.
3. Порятунок тварин : Дітям пропонують знайти ігрових тварин, які потребують допомоги (наприклад, застрягли між гілок), обговорюючи важливість турбот про живі істоти.
4. Догляд за квітами : Діти поливають квіти та обговорюють, як догляд за ними допоможуть зберегти красу природи.
5. Очищення водою : Діти символічно очищають модель водою від забруднень, щоб навчитися цінувати чистоту водних ресурсів.

Матеріали : Іграшки тварин, моделі дерева, контейнер для міття.

Форма організації : Групова рольова гра.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дітина активно бере участь.
- Достатній рівень (6-7 балів): Виконує великих завдань.
- Середній рівень (4-5 балів): Потребує підказок.
- Низький рівень (0-3 бали): Неохоче бере участь.

5. Дидактична гра «Добре чи погано»

Мета : Формувати етичне ставлення до природи.

Завдання : Навчити дітей оцінювати дії як позитивні чи негативні для природи.

Зміст (15 ситуацій):

1. Поливання квітів — корисна дія.
2. Кидання міття на землю — шкідлива дія.
3. Збирання сухого листа для компосту — корисна дія.
4. Зривання квітів у парку — шкідлива дія.
5. Прибирання міття біля річки — корисна дія.
6. Зламаний гілок на дереві — шкідлива дія.
7. Кидання каміння у воді — шкідлива дія.
8. Вирощування рослин на клумбі — корисна дія.
9. Галасливі ігри біля пташиного гнізда — шкідлива дія.
10. Підгодівля тварині зимку — корисна дія.
11. Викидання пластикових пляшок у смітник — корисна дія.
12. Витоптування трави на галявині — шкідлива дія.
13. Малювання на корі дерева — шкідлива дія.
14. Залишення їжі для птахів у рік — корисна дія.
15. Залишення вогню після пікніка в лісі — шкідлива дія.

Матеріали : Ілюстрації із зображенням кожної ситуації.

Форма організації : Індивідуальна гра.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дітина правильно оцінює всю картину.
- Достатній рівень (6-7 балів): Правильна оцінка необхідних ситуацій.
- Середній рівень (4-5 балів): Допускає помилки.
- Низький рівень (0-3 бали): Велика кількість помилок, недостатнє розуміння значення дій.

6. Гра «Природний детектив»

Мета : Розвивати у дітей інтерес до дослідження природи та спостереження за її об'єктами.

Завдання : Навчити дітей знаходити природні об'єкти та сліди тварин у навколишньому середовищі.

Зміст :

- Дітям пропонується виконати завдання з пошуку різних природних об'єктів на території майданчика.
- Вони шукають сліди тварин, такі як відбитки лап, залишки пір'я, лісові ягоди, квіти, шишки.
- Діти також мають застосувати та описати особливості кожного знайденого об'єкта (розмір, форма, колір), а також пояснити, як цей об'єкт пов'язаний із природою та навколишнім середовищем.

- Кожен знайдений об'єкт обговорюється, і діти пояснюють, яку роль він успішний в екосистемі.

Матеріали : Муляжі слідів тварин, зразки рослин, зображення природних об'єктів.

Форма організації : Індивідуальне завдання на відкритому повітрі.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дитина знаходить та ідентифікує всі об'єкти без помилок.
- Достатній рівень (6-7 балів): Дитина знаходить великий об'єкт із незначними труднощами.
- Середній рівень (4-5 балів): Дитина потребує підказок для ідентифікації об'єктів.
- Низький рівень (0-3 бали): Дитина не може самостійно знайти або вибрати список об'єктів.

7. Практичне завдання «Сортування зміття»

Мета : Навчати дітей основам сортування відходів.

Завдання : Пояснити дітям різні категорії відходів та їх значення для природи.

Зміст :

- Дітям надаються різні види відходів (імітаційні предмети, що представляють собою пластик, папір, органічні залишки) та кольорові контейнери для кожної категорії. Вони мають розподілити предмети за категоріями, враховуючи особливості кожного типу змісту. Після сортування діти пояснюють, чому

важливо сортувати відходи та який вплив має кожен вид сміття на довкілля.

Матеріали : Контейнери для різних категорій відходів, предмети для сортування.

Форма організації : Індивідуальне практичне завдання.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дітина правильно розподіляє всі предмети без помилок.
- Достатній рівень (6-7 балів): Дітина правильно розподіляє кількість предметів.
- Середній рівень (4-5 балів): Допускає помилки, потребує допомоги.
- Низький рівень (0-3 бали): Дітина не розв'язує процес сортування, велика кількість помилок.

8. Дидактична гра «Знайди помилку»

Мета : Розвивати здатність розпізнавати шкідливу для природи поведінку.

Завдання : Навчити дітей визначати неправильні дії щодо природи та розуміти свої наслідки.

Зміст (15 ілюстрацій):

1. Сміття, залишене на пляжі.
2. Листя, спалене на галявині.
3. Поламана гілка дерева.
4. Пошкоджені кущі біля дороги.
5. Викинута їжа біля водими.

6. Залишене скло на майданчику.
7. Трав'яний покрив, втоптаний під деревом.
8. Кинуте каміння в річку.
9. Обідрання кори з дерева.
- 10.Пляшка, залишена в парку.
- 11.Квіти, зірвані в заповідній зоні.
- 12.Гілки, зламані під час ігор.
- 13.Гніздо, пошкоджене після гри.
- 14.Пташине пір'я, забране з місця.
- 15.Розритий мурашник.

Матеріали : Ілюстрації з прикладами неправильної поведінки природи.

Форма організації : Індивідуальна гра.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дитина розуміє та пояснює всі порушення.
- Достатній рівень (6-7 балів): Дитина правильно знаходить пошкоджений матеріал.
- Середній рівень (4-5 балів): Часткове визначення пошкоджено, потребує підказок.
- Низький рівень (0-3 бали): Дитина не здатна порушити порушення або пояснити свій вплив.

9. Тест «Екологічний вибір»

Мета : Оцінити розуміння правил екологічної поведінки та здатність вибирати відповідні дії у природному середовищі.

Завдання : Навчити дітей розпізнавати екологічно відповідальні дії та їх вплив.

Зміст (15 зображень із варіантами поведінки):

1. Залишене зміття біля водою — прибрати або залишити.
2. Квіти у парку — зірвати або залишити рости.
3. Вода у крані тече — закрити або залишити.
4. Гілка на дереві — зламати або залишити.
5. Пташине гніздо на дереві — торкнутися або не турбувати.
6. Розпалювання багаття в лісі — зробити або утриматися.
7. Поливання рослин — допомогти або залишити без води.
8. Зібрані гриби в лісі — залишити або забрати з собою.
9. Викидання пластикової пляшки — у контейнер або на землю.
10. Кущі з ягодами — зірвати або не чіпати.
11. Галасливі ігри біля птахів — залишити їх спокійними або заважати.
12. Трава на галявині — витоптати або обійти.
13. Мурашник на путі — обійти або знищити.
14. Листя, що опало — зібрати і спалити або залишити.
15. Малювання на корі дерева — зробити або утриматися.

Матеріали : Ілюстрації з варіантами поведінки в природному середовищі.

Форма організації : Індивідуальний тест.

Критерії оцінювання :

- Високий рівень (8-10 балів): Дитина правильно обирає всі варіанти та пояснює свій вибір.

- Достатній рівень (6-7 балів): Дитина обирає більшість правильних варіантів.
- Середній рівень (4-5 балів): Обирає деякі правильні варіанти, потребує допомоги.

Низький рівень (0-3 бали): Дитина не здатна зробити правильний вибір або пояснити свій вибір.

Додаток Б

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи на констатувальному етапі

Таблиця Б.1

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи за змістовним критерієм

№	Ім'я дитини	Тест «Моя екосистема»	Вікторина «Природний світ»	Дидактична гра «Еко-загадки»
1	Олександр П.	Достатній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Достатній	Достатній	Достатній
4	Злата М.	Середній	Середній	Низький
5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Середній	Середній	Достатній
7	Софія Т.	Низький	Середній	Середній
8	Артем В.	Середній	Середній	Низький
9	Ольга Р.	Середній	Достатній	Середній
10	Максим Г.	Середній	Середній	Середній

Таблиця Б.2

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи за емоційно-ціннісним критерієм

№	Ім'я дитини	Рольова гра «Захисники природи»	Дидактична гра «Добре чи погано»	Гра «Природний детектив»
1	Олександр П.	Середній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Достатній	Достатній	Середній
4	Злата М.	Середній	Низький	Низький
5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Достатній	Середній	Середній
7	Софія Т.	Середній	Низький	Середній
8	Артем В.	Низький	Середній	Середній
9	Ольга Р.	Середній	Достатній	Середній
10	Максим Г.	Середній	Середній	Середній

Таблиця Б.3

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей контрольної групи за діяльнісним критерієм

№	Ім'я дитини	Практичне завдання «Сортування сміття»	Дидактична гра «Знайди помилку»	Тест «Екологічний вибір»
1	Олександр П.	Середній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Достатній	Середній	Достатній
4	Злата М.	Середній	Низький	Низький
5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Достатній	Середній	Середній

7	Софія Т.	Середній	Низький	Середній
8	Артем В.	Низький	Середній	Середній
9	Ольга Р.	Середній	Достатній	Середній
10	Максим Г.	Середній	Середній	Середній

Додаток В

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи на констатувальному етапі

Таблиця В.1

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи за змістовним критерієм

№	Ім'я дитини	Тест «Моя екосистема»	Вікторина «Природний світ»	Дидактична гра «Еко-загадки»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Достатній	Середній	Середній
4	Злата О.	Середній	Середній	Середній
5	Єгор Д.	Середній	Середній	Середній
6	Марія К.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Б.	Середній	Середній	Середній
8	Даня Н.	Середній	Середній	Середній
9	Олександр П.	Низький	Середній	Низький
10	Максим Л.	Середній	Середній	Середній

Таблиця В.2

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи за емоційно-ціннісним критерієм

№	Ім'я дитини	Рольова гра «Захисники природи»	Дидактична гра «Добре чи погано»	Гра «Природний детектив»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Середній	Середній	Середній
4	Злата О.	Середній	Середній	Середній
5	Єгор Д.	Середній	Середній	Середній
6	Марія К.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Б.	Достатній	Середній	Середній
8	Даня Н.	Середній	Середній	Середній
9	Олександр П.	Низький	Середній	Середній
10	Максим Л.	Середній	Середній	Середній

Таблиця В.3

Результати оцінювання рівнів сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи за діяльнісним критерієм

№	Ім'я дитини	Практичне завдання «Сортування сміття»	Дидактична гра «Знайди помилку»	Тест «Екологічний вибір»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Середній	Середній	Середній
4	Злата О.	Середній	Середній	Середній
5	Єгор Д.	Середній	Середній	Середній
6	Марія К.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Б.	Достатній	Середній	Середній
8	Даня Н.	Середній	Середній	Середній
9	Олександр П.	Низький	Середній	Середній
10	Максим Л.	Середній	Середній	Середній

Екологічний квест "Подорож до екосистем світу"

Мета: Розширити знання дітей про різні типи екосистем (ліси, річки, луки, озера), їх елементи (рослини, тварини, водами, підстави) та взаємозв'язки між ними.

Завдання:

1. Ознайомити дітей з поняттями екосистеми та її елементами.
2. Навчити дітей розпізнавати типи екосистем та описувати їхні основні складові.
3. Сформуванати уявлення про важливість збереження екосистем і їх елементів.

Попередня робота:

1. Огляд картин природи з різних екосистем (ліс, річка, озеро).
2. Обговорення природних зон і їхніх мешканців.
3. Перегляд короткого відео про екосистеми.

Матеріали:

- Два контейнери з водою (чиста та забруднена вода).
- Маленькі кульки для гри "Квітка та запилювачі".
- Повітряний пластилін для створення мешканців озера.
- Липучки у вигляді дерева, риби, бджілки та черепашки для браслетів.
- Плакати або великі аркуші паперу для створення карти екосистем.

Хід квесту:

Вступна частина:

Перед початком кожна дитина отримує браслет, до якого під час подорожі будуть прикріплені липучки як відзнаки за виконані завдання. Діти збираються на "базі екосистем". Витель пояснює карту подорожі та пояснює: «Ось наша карта подорожі. Ми вибираємо у важливу місиво — допоможемо відновити екосистеми. На карті показано всі місця, які ми відвідуємо: ліс, річка, луки та озеро. Вони чекають на нас, щоб мені допомогти. Давайте разом подорожувати по цій карті, виконуючи завдання на кожній зупинці. На кожній зупинці ви будете виконувати цікаві завдання, щоб допомогти екосистемам повернути свій баланс. Ви готові стати дослідниками і рятівниками природи?»

Основна частина:

Зупинка 1: "Лісова екосистема" — "Ось ми й прийшли до першої екосистеми — це ліс. В лісі живе багато тварин і росте багато рослин. Подивіться навколо і спробуйте уявити, які тварини і рослини мешкають у лісі."

Завдання: Кожна дитина стає елементом лісової екосистеми (дерево, птах, комаха або гриб). Діти повинні розповісти, як вони допомагають іншим мешканцям лісу. Після завершення кожного завдання дитина отримує липучку у вигляді дерева та прикріплює її на свій браслет. Вихователь підсумовує: — «Чудово! Дерева дають кисень, гриби допомагають розкласти опале листя, тварини та птахи забезпечують харчові ланцюги. Ви всі разом створили гармонійний ліс!»

Зупинка 2: "Річкова екосистема" — "Тепер ми підійшли до річки. Давайте бачити, як вода в річці може бути чистою або забрудненою."

Завдання: Діти виконують експеримент з двома контейнерами. Один контейнер з чистою водою, інший — зі "забрудненою" (вода з папірцями або фарбою). Діти спостерігають, яка вода підходить для життя риб і водних

рослин. Після завершення завдання кожна дитина отримує липучку у вигляді рибки та прикріплює її на свій браслет. Вихователь поставив запитання: — "Що буде з рибами та рослинами, якщо вода забруднена? Як люди можуть допомогти зберегти чисту річку?" Вихователь підсумовує: — "Ви молодці! Чиста вода важлива для життя у річці. Ми всі можемо допомогти річкам, не забруднюючи їх сумішами та хімікатами."

Зупинка 3: "Лугові простори" — "Тепер ми на лузі. Луки — це місце, де живе багато квітів і комах-запилювачів."

Завдання: Усі діти грають роль «бджілок», а «квітки» представлені великими паперовими квітами, розміщеними в різних куточках. Завдання дітей — перенести «пилок» (маленькі кульки) від однієї квітки до іншої, виконуючи роль запилювачів. Після завершення завдання кожна дитина отримує липучку у вигляді бджілки та прикріплює її на свій браслет. Вихователь запитує: — «Як бджоли допомагають квітам? Чому важливо захищати комах-запилювачів?» Вихователь підсумовує: — "Чудово! Бджоли і квіти допомагають одному. Без бджіл квіти не могли розмножуватися, а без квітів бджоли не мали б їх."

Зупинка 4: "Озеро і його мешканці" — "Ось ми дісталися озера. Давайте створимо підводний світ цього озера."

Завдання: Діти сідають за столики та ліплять мешканців озерної екосистеми (риби, черепахи, водяні рослини тощо) з повітряного пластиліну. Кожу дитини необхідно пояснити, як її створений елемент пов'язаний з екосистемою озера і яку роль він створює. Після завершення завдання кожна дитина отримує липучку у вигляді черепашки та прикріплює її на свій браслет. Вихователь підсумовує: — "Чудово! Озеро є домом для багатьох водних мешканців. Вони всі допомагають підтримувати чистоту та здоров'я водної екосистеми."

Завершальна частина:

Діти повертаються на "базу екосистем". Вихователь підсумовує: — «Ви всі сьогодні були чудовими дослідниками природи. Ми з вами відновили порядок у лісах, річках, на луках і в озерах. Тепер усі екосистеми знову гармонійно функціонують з її багатствами.

Екологічний квест "Червона книга України"

Мета: Виховувати у дітей відповідальність за збереження рідкісних видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, через інтерактивні завдання, що вчать милуватися природою і захищати її.

Завдання:

1. Ознайомити дітей із тваринами та рослинами, що занесені до Червоної книги України.
2. Виховувати емоційне ставлення до природи через милування її красою.
3. Виховувати екологічну відповідальність та практичні навички охорони природи.

Попередня робота:

1. Ознайомлення з поняттями Червоної книги України.
2. Перегляд відео про рідкісні види тварин і рослин.
3. Обговорення соціального збереження біорізноманіття.

Матеріали:

- Малюнки тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.
- Карта з екологічними завданнями для кожної зупинки.
- Магнітна дошка з малюнками для зупинки 4.

Хід квесту:

"Діти, сьогодні ми вирушаємо у дуже важливу подорож — наш квест присвячений рідкісним тваринам і рослинам, які занесені до Червоної книги України. Ця книга містить інформацію про ті види, що перебувають під загрозою зникнення, і нам потрібно їх захищати. Ми дізнаємося, які тварини і рослини є рідкісними, чому вони опинилися в небезпеці та як ми можемо допомогти зберегти їх. На кожній зупинці нас чекатимуть цікаві завдання, і наша місія — стати справжніми захисниками природи! Ви готові вирушити на захист природи?"

Зупинка 1: "Тварини Червоної книги". Вихователь: "Діти, наші рідкісні тварини заховалися в лісі. Наше завдання — знайти всі частини пазлів і скласти з них тварин, що занесені до Червоної книги України."

Завдання: Діти бігають по майданчику і шукають частини пазлів, які сховані в різних зонах. Після збору пазлів вони разом складають зображення рідкісних тварин (ведмідь бурий, рись, лелека чорний) і обговорюють, як можна допомогти захистити ці види.

Зупинка 2: "Ми милуємося рідкісними рослинами" Вихователь: "Діти, перед вами рідкісні квіти, які занесені до Червоної книги України. Вони дуже красиві, але ми не можемо їх зривати, бо вони можуть зникнути назавжди. Давайте навчимося милуватися квітами і природою так, щоб вони завжди були з нами."

Завдання: Діти отримують малюнки рідкісних рослин (лілія лісова, едельвейс, ковила) і спостерігають за їхньою формою, кольорами та деталями. Потім кожна дитина повинна описати словами, як виглядає квітка, чим вона особлива. Діти висловлюють свої думки про те, чому їм подобається ця квітка, як її кольори або форма можуть їх вражати.

Питання для обговорення:

- Що в цій квітці тобі найбільше подобається?
- Якби ти міг(могла) описати її друзям, що б ти сказала(сказала)?
- Як можна милуватися квітами, не зриваючи їх?

Зупинка 3: "Збережи середовище" Вихователь: "Ми — захисники природи! Наше завдання — врятувати природне середовище від загрози, щоб тварини та рослини могли жити у безпеці."

Завдання: Діти грають у рухливу гру: на майданчику розміщені «різні загрози» для природи (сміття, вирубка дерев, забруднення водою), які символізують предмети, які потрібно зібрати до певної зони. Діти повинні зібрати ці предмети й очистити природне середовище.

Зупинка 4: «Захист тварин» Вихователь: «Давайте створити безпечний дім для тварин із Червоної книги.

Завдання: Діти підходять до магнітної дошки з зображеннями рідкісних тварин. Вони повинні розмістити тварин на дошці так, щоб забезпечити їм безпечне середовище. Діти пояснюють, чому вибрали саме таке місце для кожної тварини і обговорюють, як можна захистити ці види у природі. Приклади підбору: Ведмідь бурий – ліс (Ведмідь живе у великих лісах Карпат, де він знаходить укриття і їжу). Лелека чорний – водойма з лісом (Цей птах гніздиться в лісах поблизу водойм, де знаходить їжу). Зубр європейський – степ або лісова галявина (Зубри живуть у степових і лісових районах, де є відкриті простори для випасу). Рись євразійська – гірський ліс (Рись потребує густих лісів і гірських районів для полювання та захисту). Тритон карпатський – водойма в горах (Тритони живуть у чистих гірських водоймах Карпат). Вухастий їжак – степ або напівпустеля (Цей їжак живе у степах і напівпустелях України)

Завершальна частина:

Вихователь: "Ми сьогодні стали справжніми захисниками природи! Ми дізналися про тварин і рослини Червоної книги України і навіть допомогли їм вижити. Завжди пам'ятайте, що природа потребує нашої допомоги." Діти обговорюють, що вони можуть робити щодня, щоб допомогти природі, і як можна захистити рідкісні види.

Екологічний квест "*Стань справжнім екологом!*"

Мета: Розвинути у дітей старшого дошкільного віку навички екологічно відповідальної поведінки.

Завдання:

1. Виховувати практичні навички догляду за природою.
2. Сформувати розуміння збереження значення природних ресурсів.
3. Навчити дітей відповідально ставитися до природного середовища.

Попередня робота:

1. Обговорення важливості збереження водних ресурсів.
2. Перегляд короткого відео про сортування зміття.
3. Ознайомлення з процесом висаджування рослин та догляду за ними.

Матеріали:

- Контейнери з водою (один з ними обмеженої кількості).
- Маленькі саджанці рослин, лопатки та поливалки.
- Набір предметів для сортування (паперові упаковки, пластикові пляшки, батарейки).

- Картинка екосистеми з "помилками" (сміття, вирубка дерев, забруднене повітря).
- Контейнери для сортування сміття (пластик, папір, батарейки).
- Карта для відстеження квесту.

Хід квесту:

Вступна частина: Вихователь вітається з дітьми: "Доброго дня, маленькі дослідники! Сьогодні ми вирушаємо у важливу подорож — будемо вивчати, як ми можемо допомогти природі та зберегти нашу планету чистою. Подивіться, ось наша карта подорожі. На ній показані всі місця, які кожна зупинка допоможе нам, що ми можемо зробити для природи?»

Зупинка 1: "Вода — джерело життя". Вихователь: "Дити, подивіться на ці ємності з водою. Одні з них повні, інші — майже порожні. Чи знаєте ви, що на Землі не вся вода придатна для пиття? Вода — це життя, і ми повинні її берегти, як ми можемо зберегти воду у своєму повсюдному житті.

Завдання: Проведіть експеримент з кількома контейнерами води, де один з них має обмежену кількість води. Після цього дітей обговорюють, як зменшити витрати води (наприклад, закрити кран під час чищення зубів).

Зупинка 2: "Посади рослину". Вихователь: "Подивіться на ці маленькі саджанці. Вони дуже крихітні, але з ними виростають великі й красиві рослини. Ми з вами навчимося садити рослини, щоб допомогти природі. «Як ви думаєте, чому важливо садити дерево й квіти?»

Завдання: Кожна дитина отримує саджанець і навчається, як його правильно посадити: викопати ямку, посадити рослину, полити її. Вихователь пояснює, як вирощування рослин покращує повітря та зберігає екосистему.

Зупинка 3: «Сортування сміття». Вихователь: «Чи знаєте ви, що кожен день ми виробляємо багато сміття, і якщо його не сортувати, воно забруднює нашу планету? Але ми можемо допомогти природі, якщо будемо сортувати відходи. Зараз ви будете маленькими екологами і навчитеся сортувати сміття правильно.»

Завдання: Діти містять набір предметів (паперові упаковки, пластикові пляшки, батареї) і повинні розкласти їх у відповідні контейнери для переробки.

Зупинка 4: "Знайди помилку". Вихователь: "Ось перед вами картина природи, але щось тут не так. Давайте знайдемо, що неправильно на цій картині, і подумаємо, як ми можемо виправити ці помилки. Як би ви діяли, щоб зберегти природу?"

Завдання: Діти розглядають картину з екосистемою, де є "помилки" (сміття, вирубка дерев, забруднене повітря). Їм потрібно знайти ці помилки і пояснити, як можна виправити .

Завершальна частина:

Вихователь: "Ви сьогодні справжні екологи! Ми навчилися, як зберігати воду, садити рослини, правильно сортувати сміття і виправляти помилки у природі. Пам'ятайте, що кожен з вас може зробити свій внесок у збереження нашої планети!"

**Сценарій екологічного квесту для дітей старшого дошкільного віку
"Подорож з Бджілкою Бузькою"**

Мета: сформувати у дітей уявлення про важливість природоохоронної діяльності, ознайомитися з екологічною культурою та розвинути практичні навички екологічної корисної поведінки.

Головний герой: Бджілка на ім'я Бузька, яка любить природу і хоче навчити дітей, як її оберігати. Вона розповідає дітям, що всі квіти в її улюбленій галявині почали в'янути через небале ставлення до природи. Разом з Бджілкою діти вирушають у подорож, щоб врятувати природу.

Сюжет: Діти вирушають на екологічний квест, де на кожній зупинці на них чекає завдання, пов'язане з природою. Наприкінці квесту вони тримають диплом "Захисників природи".

Зупинка 1: "Загадковий ліс". Бджілка Бузька зустрічає дітей і розповідає, що в лісі живуть її друзі - звірята, які люблять загадувати загадки. Щоб пройти далі, діти мають відгадати кілька загадок про дерева, квіти, птахів і тварин, що живуть у лісі.

Завдання: Дидактична гра "Еко-загадки". Бджілка задає дітям загадки:

- Стоїть зелене, а восени золоте. (Дерево)
- Під яким деревом їжачок любить ховати свої запаси? (Дуб)
- Лист зелений на воді, а коріння у воді, плаває, як кораблик, серед озерця. (Відповідь: Лілія)
- Бігає, стрибає, хвостиком махає, в лісі жолуді збирає.
(Відповідь: Білка)
- Голосне, красиве пташа, піснею весну вітає, як його зустрінеш, то літо скоро настане.
(Відповідь: Жайворонок)
- У повітрі літає, всі квіти навідує, пилок збирає, мед у вулик несе.
(Відповідь: Бджілка)

Діти відповідають їй, якщо вгадали правильно, тримають «зелений листок» — символ здорового лісу.

Зупинка 2: "Майстерня фіто-браслетів". Бджілка запрошує дітей зробити фіто-браслет — символ дружби з природою. Вона пояснює, що кожна квітка або травинка в браслеті нагадуватиме про важливість бережного ставлення до рослин.

Завдання: Діти обирають рослини (наприклад, м'яту, ромашку, чебрець) та створюють фіто-браслет. Кожна рослинка має своє значення: м'ята — свіжість, ромашка — доброта, чебрець — сміливість. Діти виготовляють браслет, прикрашаючи його рослинами, і обіцяють берегти природу.

Зупинка 3: "Прибери галявину". На цій зупинці Бджілка розповідає, що на її улюбленій галявині люди залишили сміття. Вона попросить дітей допомогти прибрати це місце.

Завдання: "Сортування сміття". Діти збирають різні предмети (папір, пластик, метал), розділені на картках, і сортують їх у відповідні кошики. Після успішного виконання завдання вони підтримують "медову краплинку" — нагороду від Бджілки за чистоту природи.

Зупинка 4: "Дім для тварин". Бджілка розповідає дітям, що деякі маленькі тваринки (наприклад, птахи та їжачки) не мають, де жити. Вона просить дітей допомогти побудувати маленькі будиночки для них.

Завдання: Діти з підручних матеріалів (коробки, гілочки, листя) майструють "будиночки" для птахів або інших тварин. Кожен будиночок символізує захист для живої природи. Бджілка дякує за старанність і дарує дітям «золотий пилочок» — знак турботи про всіх мешканців природи.

Зупинка 5: "Скарб природи". Фінальна зупинка — Бджілка Бузька привела дітей до "Скарбу природи". Вона пояснює, що справжній скарб — це знання та вміння берегти навколишнє середовище.

Завдання: Діти разом з вихователем роблять підсумки квесту. Бджілка нагороджує дипломами «Захисників природи» кожного учасника.

Завершальна частина:

Наприкінці квесту дітей разом з Бджілкою Бузькою фотографуються і отримують на пам'яті свої фіто-браслети як символ любові до природи.

Квест «Екологічні пригоди з песиком Патроном»

Мета: Виховання екологічної свідомості та бережливого ставлення до природи, розвиток навичок спостережливості та колективної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання:

1. Пізнайомити дітей з екологічними правилами та важливістю збереження природи.
2. Формувати навички спостереження за природою та вміння працювати в команді.
3. Підвищити інтереси до захисту природи через цікаві завдання з елементами гри.

Обладнання:

- Значки або наліпки із зображенням Патрона для кожної дитини.
- Картки із завданнями, оформлені у вигляді листів від Патрона.

- Лупи для спостережень на природі.
- Маленькі таблички з екологічними правилами (10 табличок: «Не зривай квіти», «Не топчи траву», «Не кидай зміття», «Бережі воду», «Не лови комах», «Не чіпай пташині гнізда», «Піклуйся про тварин»). , «Не лякай тварин», «Не ламай гілки дерев», «Роби природу чистою»).
- Іграшкові фігурки тварин і рослин для кожної зупинки.
- Маркери для визначення зупинок.

Хід квесту:

Вихователь розповідає дітям історію про песика Патрона, який став справжнім захисником природи і хоче, щоб діти допомогли йому у важливій справі – врятувати природу. Патрон підготував для них цікаві завдання, які всі діти розуміють, як правильно поводитися на природі.

Зупинка 1: Спостереження за природою. Діти отримують від Патрона перше завдання — оглянути довкола і знайти в природі різні об'єкти: листя, каміння, пір'ячко пташки. Дітям роздають лупи, щоб вони могли роздивитися предмети ближче. Після виконання завдання Патрон пояснює, що природа складається з безлічі дрібних деталей, і важливо захистити її та нічого не пошкодити.

Зупинка 2: Рятувальна місія для тварин. Діти знаходять ігрові фігурки тварин, які потрапили у біду (наприклад, звірятка у "пастці" з гілочка або листя). Завдання – звільнити тварин і перенести їх у безпечне місце. Патрон дякує дітям за порятунок тварин і пояснює, що потрібно дбати про природу і завжди допомагати тим, хто потрапив у біду.

Зупинка 3: Прибирання галявини. На цій зупинці діти знаходять галявину, де розкидані «сміттєві» об'єкти (паперові або пластикові предмети, виготовлені спеціально для гри). Завдання — зібрати всі предмети і скласти

їх у відведене місце. Патрон пояснює дітям, що природа має бути чистою, хоча зм'яття шкодить і тваринам, і рослинам.

Зупинка 4: Захист рослин. Дітям представляють картки із зображеннями різних рослин із ситуаціями, які показують, як не слід поводитися в природі. Ситуації на картках включають: зірвана квітка, втоптана трава, обламані гілки дерев, викопані рослини, розкидане зм'яття біля куща. Дітям пропонується обговорити, чому дії такі шкодять природі та як потрібно поводитися, щоб рослини залишилися неушкодженими. Патрон пояснює, що кожна рослина важлива, адже вона дає житло і її тваринам і робить повітря чистим.

Завершальна частина:

Після виконання всіх завдань Патрон дякує дітям за допомогу в збереженні природи і нагороджує їх значками «Помічник Патрона». Вихователь разом з дітьми підбиває підсумки квесту і обговорює, на що вони навчилися. Діти діляться своїми враженнями і розповідають, що їм найбільше сподобалося.

Екологічний квест "Піратський пошук екологічних скарбів"

Мета: Формування основної екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку, розвиток дбайливого ставлення до природних ресурсів, навчання правилам економічного використання води та охорони довкілля.

Завдання:

1. Ознайомити дітей із принципами економічного використання води.

2. Виховувати відповідальне ставлення до захисту природи, особливо морського середовища.
3. Підвищити екологічну грамотність через ігрові ситуації та роль гри.

Обладнання:

- Картки із ситуаціями на тему економічної води (10 шт.)
- Таблички з екологічними правилами для збереження природних ресурсів (10 шт.)
- Скарбничка (коробка з піском і «екологічними скарбами»)
- Карта піратських «екологічних скарбів»
- Реквізит для капітана та команди піратів (шапки, бандани)
- Сюжетні картки з підказками до кожної зупинки

Хід квесту:

Вступ: Діти збираються навколо капітана піратів, які розповідають історію про те, як «екологічні скарби» зберігаються в різних куточках острова. Завдання дітей – знайти ці скарби, виконуючи різні завдання, які повністю стали їм справжніми захисниками природи.

Зупинка 1: «Острів економічної води». Діти знають карти із ситуаціями, які стосуються економного використання води. Капітан пояснює, що кожен раз, коли вони діють обдумано, вони «рятують» воду для природи та майбутніх поколінь. Дітям пропонуються 10 карток із ситуаціями, де вони мають звернення, чи правильно або неправильно використано воду:

1. Хто залишив воду відкриту, поки чистить зуби.
2. Дитина разом з мамі миті посуд і закриває кран, коли міліть тарілки.
3. Поливають газон вдень, коли дуже сонячно.
4. Дівчинка вирішує влаштувати довгий душ замість швидкого.

5. Хлопчик використовує зібрану дощову воду для поливу рослин.
6. Хтось поливає квіти зі шланга без спеціальної насадки.
7. Дитина перевіряє, чи не тече кран, коли закінчила мити руки.
8. Влітку хлопчик залишає шланг увімкненим на весь день для охолодження.
9. Мама збирає воду, що залишається після миття овочів, для поливу.
10. Людина вирішує помити машину в річці, де живуть риби.

Діти обговорюють ситуацію та обирають правильні відповіді, пояснюючи, чому так потрібно робити.

Зупинка 2: «Риф забутих тварин». На цій зупинці діти дізнаються про тварин, яким потрібен захист. Вони повинні знайти зображення різних морських тварин, таких як морські черепахи, дельфіни, акули, морські зірки та корали. Під кожним зображенням є короткий опис, що пояснює, чому ці тварини потребують захисту та які дії можуть зашкодити або допомогти їм. Діти розглядають картинки й обговорюють, як можна допомогти цим тваринам.

Зупинка 3: «Пляж чистоти». На зупинці цій діти мають знайти та зібрати «екологічні скарби» (дрібні іграшки або символи природи, заховані в коробці з піском), але перед цим потрібно очистити «пляж» від усього зайвого. Капітан розповідає, що піратам важливо підтримувати чистоту, щоб скарби залишилися у безпеці. Діти знаходять у піску речі, які не належать природі (пластик, папір тощо), й обговорюють, чому так важливо зберегти природу чистою.

Зупинка 4: «Корабель мудрості». Коли діти підходять до цієї зупинки, на них чекають таблички з екологічними правилами збереження природи. Капітан пояснює, що це важливо знання для всіх, хто хоче зберегти океани й ліси. Діти читають правила на табличках, таких як:

1. Відключай воду, коли вона не потрібна.
2. Збирай дощову воду для поливу рослин.
3. Не залишай сміття на пляжах та в парках.
4. Економно використовуй воду, коли миєш посуд.
5. Пам'ятай про тварин, що живуть у воді, не засмічуй річки та озера.
6. Не мий машину біля водойм.
7. Поливай рослини ввечері або рано вранці.
8. Використовуйте багаторазові пляшки, щоб не купувати зайву воду в пластику.
9. Вирощую рослини, які споживають менше води.
10. Не залишай кран відкритим, коли намилюєш руки.

Кожне правило обговорюється, і діти разом з капітаном вчаться, як ці дії можуть допомогти зберегти воду та природу.

Завершальна частина:

На останньому етапі діти, виконавши всі завдання, містять карту, яка веде їх до схованого «екологічного скарбу». Вони знаходять скриньку зі значками або дипломами «Захисників природи», що підтверджують їхню участь у піратському квесті та набуті знання. Капітан дякує дітям за допомогу в захисті природи й наголошує, що вони тепер справжні пірати-природоохоронці.

**Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
контрольної групи на контрольному етапі**

Таблиця Е1

Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
контрольної групи за змістовним критерієм

№	Ім'я дитини	Тест «Моя екосистема»	Вікторина «Природний світ»	Дидактична гра «Еко-загадки»
1	Олександр П.	Середній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Середній	Середній	Середній
4	Злата М.	Середній	Середній	Середній
5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Т.	Достатній	Середній	Середній
8	Артем В.	Достатній	Достатній	Середній
9	Ольга Р.	Достатній	Достатній	Достатній
10	Максим Г.	Достатній	Достатній	Достатній

Таблиця Е2

Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
контрольної групи за емоційно-ціннісним критерієм

№	Ім'я дитини	Рольова гра «Захисники природи»	Дидактична гра «Добре чи погано»	Гра «Природний детектив»
1	Олександр П.	Середній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Середній	Середній	Середній
4	Злата М.	Середній	Середній	Середній

5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Т.	Середній	Середній	Середній
8	Артем В.	Середній	Достатній	Середній
9	Ольга Р.	Достатній	Достатній	Середній
10	Максим Г.	Достатній	Достатній	Достатній

Таблиця ЕЗ

Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей контрольної групи за діяльнісним критерієм

№	Ім'я дитини	Практичне завдання «Сортування сміття»	Дидактична гра «Знайди помилку»	Тест «Екологічний вибір»
1	Олександр П.	Середній	Середній	Середній
2	Марія С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва К.	Середній	Середній	Середній
4	Злата М.	Середній	Середній	Середній
5	Єгор Л.	Середній	Середній	Середній
6	Дмитро Н.	Середній	Середній	Середній
7	Софія Т.	Середній	Середній	Достатній
8	Артем В.	Достатній	Середній	Достатній
9	Ольга Р.	Достатній	Достатній	Достатній
10	Максим Г.	Достатній	Достатній	Достатній

**Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
експериментальної групи на контрольному етапі**

Таблиця Ж1

Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
експериментальної групи за змістовним критерієм

№	Ім'я дитини	Тест «Моя екосистема»	Вікторина «Природний світ»	Дидактична гра «Еко-загадки»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Середній	Достатній	Середній
4	Злата О.	Достатній	Достатній	Достатній
5	Єгор Д.	Достатній	Достатній	Достатній
6	Марія К.	Достатній	Достатній	Достатній
7	Софія Б.	Достатній	Достатній	Достатній
8	Даня Н.	Достатній	Достатній	Достатній
9	Олександр П.	Високий	Високий	Високий
10	Максим Л.	Високий	Високий	Високий

Таблиця Ж2

**Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей
експериментальної групи за емоційно-ціннісним критерієм**

№	Ім'я дитини	Рольова гра «Захисники природи»	Дидактична гра «Добре чи погано»	Гра «Природний детектив»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Достатній	Середній	Середній
4	Злата О.	Достатній	Достатній	Достатній
5	Єгор Д.	Достатній	Достатній	Достатній

6	Марія К.	Достатній	Достатній	Достатній
7	Софія Б.	Достатній	Достатній	Достатній
8	Даня Н.	Достатній	Достатній	Достатній
9	Олександр П.	Високий	Високий	Високий
10	Максим Л.	Високий	Високий	Високий

Таблиця ЖЗ

Результати оцінювання рівня сформованості екологічної культури дітей експериментальної групи за діяльнісним критерієм

№	Ім'я дитини	Практичне завдання «Сортування сміття»	Дидактична гра «Знайди помилку»	Тест «Екологічний вибір»
1	Ніколь Г.	Середній	Середній	Середній
2	Аврелій С.	Середній	Середній	Середній
3	Єва М.	Достатній	Середній	Достатній
4	Злата О.	Достатній	Достатній	Достатній
5	Єгор Д.	Достатній	Достатній	Достатній
6	Марія К.	Достатній	Достатній	Достатній
7	Софія Б.	Достатній	Достатній	Достатній
8	Даня Н.	Достатній	Достатній	Достатній
9	Олександр П.	Високий	Високий	Високий
10	Максим Л.	Високий	Високий	Високий